

1—8 februari

Debatter m. m.**Fredagen den 1 februari**

Sid.

Svar på frågor av:

herr Braconier ang. föreslagna disciplinåtgärder på skolans område 3

herr Hamrin i Jönköping ang. förstärkning av det franska språkets ställning i dagens skola..... 4

Svar på interpellation av herr Larsson i Umeå ang. anslag ur lotterimedelsfonden till kulturfrämjande åtgärder och på fråga av herr Löfroth ang. anslag ur lotterimedelsfonden till anordnande av orkesterturnéer i landsorten..... 6

Svar på fråga av fru Boman ang. planerad förflyttning av arbetskraft från Norrbottens län och på interpellation av herr Lassinantti ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m..... 9

Interpellationer av:

herr Heckscher ang. gymnasieutredningens arbete, m. m..... 19

herr Eliasson i Sundborn ang. giltighetstiden för pass..... 21

Tisdagen den 5 februari

Redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser 22

Interpellation av herr Fäldin ang. den statliga isbrytarverksamheten vid norrlandskusten..... 25

Fredagen den 8 februari

Svar på frågor av:

fru Boman ang. redskap för avlivande av renar som påköres av tåg.. 27

herr Nordstrandh ang. visst samarbete mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna..... 29

Interpellation av herr Westberg ang. skolmåltidernas utformning.... 36

Fredagen den 1 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidne januari.

§ 2

Svar på fråga ang. föreslagna disciplinåtgärder på skolans område

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat, om jag kan lämna en redogörelse för vilka åtgärder jag ämnar vidtaga med anledning av det förslag till disciplinåtgärder, som framlagts av en av skolöverstyrelsen tillsatt expertgrupp.

Med anledning av herr Braconiers fråga vill jag meddela, att jag har för avsikt att under den närmaste tiden till överläggning med berörda personalorganisationer ta upp frågan om disciplinåtgärder i skolan. Till grund härför kommer att ligga det av herr Braconier åsyftade förslaget.

Vidare anförde

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Det har ju i vissa fackorgan väckt en viss uppmärksamhet, att det inte i statsverkspropositionen stod någonting angående statsrådet Edenmans inställ-

ning till de disciplinära frågorna. Genom svaret på min fråga har det nu blivit uppenbart, att statsrådet skall ta upp dessa frågor till behandling.

När vi behandlade grundskolan nyligen var det ganska delade meningar om hur riksdagen skulle ställa sig i detta fall. Med knapp majoritet bifölls ett förslag om att riksdagen icke skulle ge några speciella konkreta anvisningar rörande de åtgärder som borde vidtagas i fråga om disciplinen i skolorna. Det förelåg motioner om att man skulle anordna försöksverksamhet i en del skolor för att utröna vad som kunde göras på detta område. Enligt min mening hade det varit av värde, om en sådan försöksverksamhet kommit till stånd.

Jag vill påpeka att i läroplanerna för grundskolan understrykes betydelsen av att skolan skall ge en social fostran och över huvud taget fostra eleverna. Det är därmed klart att också disciplinen måste upprätthållas. Jag vill erinra om att särskilda utskottets ordförande i första kammaren, herr Näsström, i sitt inlägg i denna fråga visserligen inte ville vara med om att bifalla motionerna men mycket starkt underströk, att uppvaktningen i utskottet från lärarhåll hade visat, att det i många fall förelåg svårigheter för lärarna att upprätthålla disciplinen.

Nu ser jag till min tillfredsställelse, att i läroplanen för grundskolan — det framgick också av statsrådet Edenmans skolproposition — mycket starkt understryks den svåra ställning som läraren har. I fråga om disciplinen säger visserligen läroplanen kortfattat, att det skall ske ett samråd mellan olika myndigheter och olika befatt-

Svar på fråga ang. förstärkning av det franska språkets ställning i dagens skola

ningshavare för att lösa detta problem, och man fäster särskilt stor vikt vid skolpsykologerna. Nu vet jag inte, herr talman, om skolpsykologerna verkligen har den ställning som läroplanen förutsätter och om det finns skolpsykologer i tillräckligt antal, men jag antar att detta blir en av de frågor som statsrådet kommer att ta upp med berörda lärarorganisationer.

Det är emellertid uppenbart, att skall skolorna kunna klara den målsättning som anges i skolpropositionen och skolberedningens förslag, så är just frågan om disciplinen en av de väsentligaste frågorna. Detta understrykes också helt allmänt i skolpropositionen.

Herr statsråd! Jag hoppas att de förhandlingar som här skall äga rum mellan statsrådet och lärarna skall ge möjligheter till ett sådant studium av dessa förhållanden, att riksdagen ganska snart får en redogörelse för hur det förhåller sig med disciplinen i skolorna och vilka åtgärder som därvid, mot bakgrunden av de fakta vi då har att vänta, kan vidtagas. Kan man lösa detta problem, får onekligen den nya skolan en god start.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. förstärkning av det franska språkets ställning i dagens skola

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping har frågat, om jag är villig medverka till en sådan förstärkning av det franska språkets ställning i dagens skola, som kan anses påkallad med hänsyn till den roll detta viktiga språkområde spelar i skilda sammanhang.

Det franska språkområdet spelar en väsentlig roll i dagens värld, vilket

gör det angeläget att fler svenskar än vad som hittills varit fallet förvärvar praktiskt användbara kunskaper i franska språket. Denna uppfattning har kommit till klart uttryck i riksdagens beslut om grundskolan, vilket också innebär en väsentlig förstärkning av franskans ställning i den svenska skolorganisationen, därigenom att detta språk jämställs med tyska på det sättet, att det skall kunna väljas som andra främmande språk och sålunda kunna läsas redan fr. o. m. årskurs 7 i den obligatoriska skolan. Betydelsen av denna principiellt sett mycket viktiga ändring av det franska språkets ställning har tyvärr något bortskymts av diskussionen kring antalet elever som valde franska vid den begränsade övergången till grundskolan för årskurs 7 som skedde förra hösten. När det gäller att reellt ge franskan en med tyskan jämbördig ställning är naturligtvis den på sina håll rådande bristen på kompetenta lärare i ämnet och tyska språkets tidigare dominans problem, som det måste ta viss tid att komma till rätta med. För att motverka följderna av lärarbristen har i årets statsverksproposition föreslagits, att medel under anslaget till den kombinerade korrespondens- och radioundervisningen skall kunna användas även för undervisning i franska. Enligt vad jag inhämtat, har Sveriges Radio redan igångsatt förberedelsearbetet för en radiokurs, vilken kommer att påbörjas höstterminen 1963. Kursen kommer att avse klass 7 och utformas som en stödkurs för lärare, som saknar föreskriven kompetens i franska. Genom dessa åtgärder torde lärarfrågan nästa läsår inte vid någon högstadieskola behöva utgöra hinder för elevernas tillval av franska. I syfte att stödja lärarna pågår också omfattande metodiska försök rörande den lämpligaste uppläggnings av franskundervisningen.

Utöver vad jag nu sagt, är den viktigaste åtgärd, som för närvarande kan

Svar på fråga ang. förstärkning av det franska språkets ställning i dagens skola vidtagas för att förstärka det franska språkets ställning, att bland elever och föräldrar driva en intensiv upplysning om detta språks betydelse och de möjligheter att studera det som den nya skolan erbjuder. En sådan upplysningsverksamhet kan självfallet räkna på mitt fulla stöd.

Beträffande franska språkets ställning på gymnasiet och i fackskolan är det givetvis svårt att göra något uttalande innan gymnasieutredningen och fackskoleutredningen avlämnat sina förslag. Självfallet kommer dock kursplanen att utformas så, att studier i franska blir möjliga för gymnasisterna oberoende av förkunskaper från grundskola. Gymnasiet kommer sålunda enligt förslaget att tillhandahålla även nybörjarkurser i franska. I fackskoleutredningens förslag torde franskan komma att återfinnas inom samtliga fackskolor och grenar med undantag för den tekniska fackskolan. Vid genomförandet av de väntade förslagen rörande dessa båda skolformer ämnar jag tillse, att franska språket även i dessa skolformer får den ställning dess betydelse kräver.

Vidare anförde

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Till det tack som jag nu framför till statsrådet, vill jag gärna foga ett konstaterande av att svaret i sak väl motsvarar de önskemål och förhoppningar man rimligen kan ha just nu i denna fråga. På ett par punkter har, tycker jag, statsrådet gjort utfästelser som kan betecknas som ganska betydelsefulla.

I och för sig skulle jag faktiskt kunna nöja mig med denna allmänna reflexion, men jag vill ändå därutöver tillägga, att för den som — självfallet oberoende av alla politiska konjunkturen och bedömningar och värderingar — har den uppfattningen, att franska språket i vårt skolsystem haft en

alltför undanskynd och svag ställning, framstår det som någonting ytterst glädjande, att en viss omställning i detta fall uppenbarligen är på väg.

Statsrådet erinrade om den ordning som gäller för grundskolan med avseende på språkundervisningen, nu närmast med avseende på franskans ställning, och jag kan visst hålla med om att det här — principiellt — har gjorts ett viktigt framsteg. Men, som statsrådet också påpekar — och det var naturligtvis detta som jag med min fråga ville särskilt understryka — det gäller framför allt att reellt vidga de ungas kunskaper i franska språket, och detta kan uppenbarligen inte ske, såvida eleverna inte i tillräcklig utsträckning förstår — eller kan förstås — att välja just franskan som tillvalsämne. Här behövs säkert ännu mycket mer av upplysning — säg gärna propaganda — för att ett resultat skall kunna utvinnas som man kan känna sig tillfredsställd med. Men ett villkor är naturligtvis också, att det finns tillräckligt med kompetenta lärare.

Låt mig så få tillägga, att bedömningen av ett språks marknadsvärde, som ju bara är *en* sida av problemet, låt vara en väsentlig sådan, självfallet måste i någon mån skifta från tid till annan. Att kunskaper i franska numera i affärsvärlden, i näringslivet, bland tekniker, taxeras utomordentligt högt är ju på olika sätt omvittnat. Vad behovet av allmän kulturorientering ställer för krav på språkundervisningen, är väl också något som inte behöver närmare utvecklas.

Till sist ytterligare ett påpekande, herr talman! Det är, att departementschefen snarast skall finna det naturligt att garantera gymnasiet vid Franska skolan i Stockholm det statsanslag, som det tyvärr ännu inte kommit i åtnjutande av.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation och fråga ang. anslag ur lotterimedelsfonden till kulturfrämjande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Umeå har i en interpellation frågat mig:

1) om jag är i tillfälle att redogöra för efter vilka grunder medel ur lotterimedelsfonden utdelas till kulturfrämjande åtgärder,

2) om jag vill medverka till att musiklivet i Norrland får ökad anslagsutdelning av lotterimedel.

Herr Löfroth har frågat mig, om jag är i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för i vilken utsträckning anslag ur lotterimedelsfonden kan ställas till förfogande för anordnande av orkesterturnéer i landsorten.

Då interpellationen och frågan har samband med varandra, tillåter jag mig att besvara dem på en gång.

Vad först angår den del av interpellationen som avser grunderna för medelstildelning av lotterimedelsfonden vill jag erinra om att jag i slutet av år 1960 lämnade en detaljerad redogörelse för desamma i denna kammare, varför jag i dag torde kunna vara förhållandevis kortfattad. I detta sammanhang vill jag erinra om att lotterimedelsfonden från och med nästa budgetår hör till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Lotterimedelsfonden, vars medel fördelas av Kungl. Maj:t, tillkom efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. nr 24 till 1938 års riksdag. Några särskilda principer för tilldelningen av bidrag ur fonden angavs därvid inte utan denna skulle användas för olika allmännyttiga ändamål. Med utgångspunkt från de ändamål, som tidigare fått bidrag ur behållningen av olika penninglotterier, har med tiden utvecklats en viss praxis i vad avser formerna för bi-

dragstilldelningen och vilka som kan komma i fråga som bidragstagare.

Vid bidragsfördelningen, som i huvudsak sker två gånger om året, skils på s. k. fasta och tillfälliga ändamål. Med »fasta ändamål» förstås sådana, till vilka årligen utgår bidrag ur fonden, t. ex. olika teaterföretag, de större symfoniorkestrarna samt ett antal organisationer på konstbildningens och musikens område.

Bland de s. k. tillfälliga ändamålen märks uppförande av museer, inköp av konst till samlingslokaler samt iordningställande av teaterscener och utrustning till sådana m. m. ävensom utgivande av minnesskrifter, kostnader i samband med jubileer, goodwillresor, konsertturnéer m. m. Dessa bidrag är oftast av engångsnatur och utgår som regel till kommuner eller organisationer och ej till enskilda.

Fondmedlen används i allt väsentligt för de s. k. fasta ändamålen, i första hand för bestridande av löne-kostnader. Med hänsyn till de kraftiga lönerörelser som under senare år — framför allt år 1962 — ägt rum för de anställda inom teatrar och orkestrar har möjligheterna att tillgodose de tillfälliga ändamålen minskat. Under budgetåret 1961/62 kunde för tillfälliga ändamål disponeras omkring 770 000 kronor. För innevarande budgetår har däremot till sådana ändamål hittills endast kunnat utgå omkring 270 000 kronor.

En redogörelse för anvisade bidrag lämnas varje år i den s. k. riksdagsberättelsen.

Vad beträffar lotterimedlens användning för orkesterturnéer i landsorten vill jag först erinra om att vissa av de större orkestrarna inom ramen för de årliga återkommande anslagen regelbundet ger konserter på olika platser utanför hemorten. Medel har också, som tidigare antyts, anvisats till särskilda konsertturnéer. Sålunda har under senare år Sveriges Radio vid ett par tillfällen erhållit bidrag till såda-

Svar på interpellation och fråga ang. anslag ur lotterimedelsfonden till kulturfrämjande åtgärder

na turnéer. Vidare har Pionjärteatern fått bidrag till kostnaderna för turnéer med seriös musik till sanatorier m. fl. institutioner.

Om och i vilken utsträckning stöd till konsertturnéer kan lämnas, måste — liksom vid annan bidragstilldelning ur fonden — bedömas från fall till fall och med beaktande av den medelstillgång i fonden som vid tillfället i fråga föreligger.

Herr Larsson har särskilt frågat, om jag är villig medverka till att musikalivet i Norrland får ökad anslagstilldelning av lotterimedel. Han har därvid erinrat om att Sveriges Radio fått avslag på en framställning om 35 000 kronor ur lotterimedelsfonden för att möjliggöra en turné av radioorkestern i övre Norrland. De sammanlagda kostnaderna för turnén beräknades till 75 000 kronor. Jag är medveten om att musikalivet i Norrland är sämre lottat än i landet i övrigt och att behov finns av ett ökat stöd. Med hänsyn till medelstillgången i lotterimedelsfonden var det emellertid icke möjligt att bifalla framställningen. Jag har emellertid med tillfredsställelse erfarit att Sveriges Radio det oaktat genomför turnén. Herr Larssons i interpellationen uttalade förmodan, att Sveriges Radio självklart ej kan bekosta särskild turnéverksamhet, delas således icke av radioföretaget. För egen del vill jag — i anslutning till vad jag tidigare sagt om musikbehovet i Norrland — tillägga, att det väsentliga måste vara att turnén blir av och icke vem som bekostar den.

Jag vill slutligen erinra om att musikbehovet i Norrland beaktats i det förslag som konsertbyråutredningen i december 1962 lagt fram för chefen för ecklesiastikdepartementet. Utredningen föreslår nämligen, att det under budgetåret 1963/64 försöksvis skall anordnas en rikskonsertverksamhet i fyra län, nämligen Norrbottens, Malmö-

hus, Jönköpings och Östergötlands län. Remissbehandlingen av förslaget har ännu icke avslutats.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag ber först att få rikta ett tack till statsrådet för det snabba svaret. Jag är mycket tacksam för att min interpellation kunnat besvaras medan frågan är aktuell.

Jag ber också att på herr Löfroths vägnar få tacka statsrådet för svaret på dennes fråga. Herr Löfroth är tyvärr på grund av sjukdom förhindrad att själv frambara sitt tack.

Som framgår av svaret har det utbildats en viss praxis i vad avser formerna för utdelning från lotterimedelsfonden. Den praxis som tillämpats har möjliggjort för Sveriges Radio att er hålla bidrag till en del turnéer.

Jag förstår mycket väl att det måste tagas hänsyn till medelstillgången, och då Sveriges Radio begärde sitt anslag var tillgången sådan, att det inte fanns möjligheter att bifalla framställningen. Det måste innebära, att för tillfälliga ändamål redan disponerats tillgängliga medel i fonden fram till nästa budgetår.

Medlen för tillfälliga ändamål har enligt statsrådets svar minskat med 500 000 kronor mellan de två senaste budgetåren. Utrymmet är därför synnerligen knappt. Det är beklagligt att ett sådant förhållande uppstått. Man ställer sig frågan, om inte något borde ha gjorts för att förbättra förhållandet, så att detta kulturanslag för tillfälliga ändamål åtminstone kunnat få samma storlek som tidigare.

Jag noterar med tillfredsställelse statsrådets uttalande, att han är medveten om att musikalivet i Norrland är sämre lottat än vad som gäller för landet i övrigt och att behov föreligger för ett ökat stöd. Detta får jag väl taga

Svar på interpellation och fråga ang. anslag ur lotterimedelsfonden till kulturfrämjande åtgärder

som ett positivt svar på min fråga nummer två. Om statsrådet vidtagit några åtgärder för att förbättra förhållandet, när han är medveten om att detta är otillfredsställande, skulle det givetvis ha uppskattats ännu mer.

Statsrådet uttalar sin tillfredsställelse över att den av Sveriges Radio planerade turnén kommer till stånd, oaktat att lotterimedel ej kunnat ställas till förfogande. Jag delar helt denna tillfredsställelse och kan nämna att denna sak uppskattas mycket av befolkningen i de orter, där turnén skall konserteras. Det lokala intresset är mycket stort i de norrlandslän, där konserterna skall hållas. Jag kan i det sammanhanget nämna, att Lycksele stad nu är beredd att satsa 5 000 kronor extra för att göra vissa utbyggnader för att kunna ta emot turnén. Det säger en hel del om det intresse som lokalt visas för denna turné. Det är för övrigt fem år sedan en sådan gästade Norrland.

Det kan inte vara riktigt, att Sveriges Radio skall använda sina medel för turnéverksamhet, då dess anslag är avsedda för att göra radioprogram och distribuera dessa. Kostnaderna för den planerade turnén måste därför på något sätt medföra en inskränkning i Sveriges Radios övriga verksamhet. Att, som i detta fall, Sveriges Radio visar tillmötesgående mot musikvännerna i Norrland får inte tas till intäkt för att musiklivet skall betalas av licensmedel. Det är faktiskt lotterimedelen som i första hand borde disponeras härför. Men då sådana inte finns är det bara bra att Sveriges Radio i detta fall själv kunnat lösa frågan.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGÉ**:

Herr talman! Jag vill bara begagna tillfället att rätta till vad jag tror skulle

kunna bli ett missförstånd. I mitt svar till interpellanten har jag angivit att det föregående år stod ett belopp till förfogande för tillfälliga ändamål, som med 500 000 kronor översteg det belopp som hittills under innevarande budgetår utlämnats för dessa tillfälliga ändamål. Därav får emellertid inte dras den slutsatsen, att det under återstående delen av innevarande budgetår inte alls skulle kunna utgå medel för tillfälliga ändamål. Hela behållningen för innevarande budgetår i lotterimedelsfonden är inte förbrukad, men vi har på detta område att emotse ytterligare medelsanspråk för de fasta ändamålen, och i dagens läge vågar jag därför inte tömma alla de marginaler som kan finnas.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja beröra ännu en sak. De principer som bör vara gällande för finansieringen av radioorkesterns turnéverksamhet kan givetvis diskuteras — det skall jag ge interpellanten rätt i. Men Sveriges Radio hade i sin ansökan denna gång liksom i ett tidigare sammanhang då ett mindre bidrag utgått förutsatt att här ifrågasvarande verksamhet inte i sin helhet skulle finansieras med lotterimedel. Det fanns därför knappast någon anledning vare sig för mig eller för handelsdepartementet att inta någon annan ståndpunkt.

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! Jag är glad över att handelsministern gjorde ett förtydligande på denna punkt. Mitt antagande att samtliga medel i lotterimedelsfonden för innevarande budgetår tagits i anspråk var alltså felaktigt. Statsrådet säger här att det kan finnas utrymme för ytterligare bidrag när det gäller ändamål avsedda att befrämjas genom lotterimedelsfonden.

Efter denna upplysning förvånar det mig nog ändå, att de tidigare nämnda 35 000 kronorna inte kunde ställas till Sveriges Radios förfogande. Jag förstår

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

att summan med hänsyn till de många medelsbehoven i och för sig naturligtvis inte har någon större praktisk betydelse, men norrlänningarna torde ha uppfattat avslaget som en negativ gest. Jag tror inte att det är fråga om något sådant utan att det snarare är så som statsrådet här säger, att Sveriges Radio ändå skulle ha genomfört denna sak. Det är uppenbart att Sveriges Radios tanke varit att turnén skulle genomföras oavsett om bidrag utginge ur lotterimedelsfonden eller inte. Det hade emellertid varit lyckligare, om Sveriges Radios framställning hade kunnat bifallas, då det här rör sig om ett mindre belopp och då avslaget blivit föremål för stor uppmärksamhet i pressen och en viss reaktion förmärktes bland de berörda i Norrland. Men när medel inte har funnits tillgängliga vid det aktuella tillfället, var det naturligtvis inte något att göra åt saken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Boman har frågat, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för vilka planer arbetsmarknadsstyrelsen har i fråga om förflyttning av arbetskraft från Norrbottens län till beredskapsarbeten i södra och mellersta Sverige.

Vidare har herr Lassinantti frågat, om arbetsmarknadsmyndigheterna godtagit en princip, som innebär att arbetslösa från övre Norrland i en annan omfattning än tidigare placeras i vägarbeten i mellersta och södra Sverige. Om så är fallet frågar han om jag vill redovisa dess konkreta innebörd för

riksdagen. Han frågar också, om riksdagens uttalanden om Graddisvägen och vägbyggandet i Tornedalen ännu kunnat beaktas av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Då de av fru Boman och herr Lassinantti ställda frågorna till stora delar är av samma innebörd har jag funnit det lämpligt att besvara dem i ett sammanhang.

Den 15 januari 1963 sysselsattes ca 9 400 personer vid beredskapsarbeten. För ca 1 800 man eller för 20 procent av samtliga hade särskilda förläggningar behövt anordnas. De flesta bodde alltså i sina hem. 2 100 av de 9 400 beredskapsarbetarna fanns i Norrbottens län och av dem bodde inte fullt 300 eller ca 15 procent i förläggning. Ett 50-tal man från Norrbotten var placerade i annat län.

Placering i beredskapsarbete utanför den arbetslöses hemlän har praktiserats under många år. Under senare år har det varit vanligt att 200—300 platser vid statliga beredskapsarbeten ställts till förfogande åt arbetslösa från andra län än det där arbetet utförts. För närvarande är siffran omkring 300. Anledningen härtill har varit, att det inom vissa län funnits arbetsobjekt med hög angelägenhetsgrad men som har krävt mer arbetskraft än vad som erfordrats för att täcka det för länet aktuella behovet av kompletterande sysselsättning. I stället för att välja ett mindre arbete med lägre angelägenhetsgrad har då en del platser ställts till förfogande för arbetslösa från andra län.

Det är nu aktuellt att starta tre arbetsplatser i Östergötlands, Kronobergs och Västmanlands län med en sammanlagd arbetsstyrka på högst 135 personer. Dessa arbeten är under förberedelse och kan beräknas bli igångsatta i dagarna. Det övervägande antalet platser skall disponeras för arbetslösa från andra län.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ännu

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

inte tagit slutlig ställning till vilka län som kommer att kunna påräkna platser vid de aktuella arbetena. Med hänsyn till antalet arbetslösa inom de olika länen får förutsättas, att flertalet platser kommer att erbjudas arbetare från länen i Norrland. Några planer på att under innevarande vinter starta ytterligare beredskapsarbeten i södra Sverige för norrländsk arbetskraft föreligger inte.

Den redogörelse som jag nu har lämnat avser beredskapsarbetena under innevarande budgetår. Vad gäller nästa budgetår vill jag erinra om att beredskapsarbetenas lokalisering behandlas i sjätte och elfte huvudtitlarna i årets statsverksproposition. Kamrarna får sålunda sedermera under riksdagen tillfälle att överväga den saken efter behandlingen i vederbörande utskott.

I fråga om den s. k. Graddisvägen kan nämnas, att en etapp omfattande ca 16,5 km påbörjades såsom beredskapsarbete i december 1958. Arbetet färdigställdes på hösten 1962. I oktober 1962 påbörjades ytterligare en etapp som beredskapsarbete. Den omfattar ca 20,8 km. För dagen sysselsättes i detta vägarbete 54 man. Projekteringsarbetet pågår dels för en återstående del av sträckan Arjeplog—Sädvaluspe och dels för en sträcka mellan Sädvaluspe och riksgränsen. Planerna beräknas kunna fastställas sommaren 1963.

Beträffande vägbyggandet i Tornedalen må på grundval av uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen anföras, att alla objekt, som varit så förberedda att de kunnat påbörjas under innevarande säsong, också har blivit igångsatta. Även för skogsbilvägarnas del gäller att alla färdigprojekterade arbeten har påbörjats. En ökning av byggandet av skogsbilvägar har strandat på vissa brister i planeringen, framför allt inom det enskilda skogsbruket.

Vidare anförde:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Jag satte också stort värde på att jag fick del av det i så god tid. Statsrådet har givit ett utförligt svar till oss båda; även jag har blivit inrymd i det, fastän jag bara framställde en enkel fråga.

En sak som jag aldeles särskilt gläder mig åt i det givna svaret är att man nu inte längre behöver misstänka, att arbetsmarknadsstyrelsen eller regeringen fattat något slags principbeslut som skulle innebära att ledig arbetskraft skulle behöva flyttas från Norrbotten till beredskapsarbeten i andra län. Det var nämligen misstanken att något sådant skulle ligga bakom de uppgifter, som plötsligt kastades ut under julhelgen, som gjorde människorna i Norrbotten oroliga. Jag bor själv i en trakt som är mycket känslig för sådana resonemang. Flertalet människor där är småbrukare som i regel måste ut i annat förvärvsarbete — ofta beredskapsarbete — för att kunna öka den inkomst som familjen är beroende av. De är naturligtvis fästa vid sina små brukningsdelar och sina hem. Det som oroade människorna däruppe var misstanken, att de för att få ett arbete måste lämna sin bygd och sina hem och ge sig i väg till annan ort. Den oron anser jag att statsrådet nu befriat oss från, och det är jag glad för: det ligger inget principtankande bakom detta, utan det är en beredskapsåtgärd i vanlig ordning.

En annan sak som jag fäste mig vid var att de projekterade arbetena, som man var rädd för att man skulle bli skickad till tvångsmässigt, ju kommer att få en mycket liten omfattning. Arbetsstyrkan skulle bestå av högst 135 personer. Därtill kommer också att myndigheterna ännu inte tagit ställning till frågan om åt vilka län dessa arbets-

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

uppgifter skall utbjudas. Därför tror jag inte att vi behöver hysa någon oro för den saken.

Vi har ju under de senare åren fått vänja oss vid omflyttningar. Många unga flyttar ut från Norrbotten. Det kan vi bara beklaga. Vi skulle ha varit gladdare om dessa ungdomar kunnat stanna hemma, men det har inte blivit möjligt. Vi har fått lämna ifrån oss cirka 2 000 människor i arbetsföra åldrar varje år. I det nu aktuella fallet skulle det kanske i större utsträckning komma att röra sig om äldre människor och människor som är knutna till sina småbruk. Vi hoppas dock att utflyttningen inte skall få större omfattning än hittills och att det skall visa sig möjligt att skapa arbetstillfällen också i Norrbotten.

Vad beträffar beredskapsarbeten har vi gott om tillfällen, t. ex. vägbyggen, skogsrojningar o. s. v. Man kan säga att vi har fått mera pengar än någon annan landsända för att bygga vägar och att det har byggts ofantligt mycket vägar i övre Norrland under senare år. Det är alldeles riktigt, och det har vi tacksamt noterat. Men det kanske beror på att vi så länge har saknat ett tillräckligt vittomfattande vägnät. Skall företagsamheten över huvud taget vara lönsam i Norrbotten, måste det ännu mycket mera vägas till för att man skall kunna få fram råvaror av olika slag på billigaste sätt och skapa förädlingsplatser för dem. Ännu återstår mycket att göra. Både skogsvårdsstyrelsen och arbetsmarknadsorganen vet att det hos oss finns många tillfällen till beredskapsarbete. I det sammanhanget skulle jag vilja ställa en fråga till statsrådet.

Kalix kommun vill sätta i gång med bygget av den nya elevförläggningen på Johannesberg. Senast i dag har jag varit i kontakt med rektorn, som undrar vad det är som gör att ingenting sker. Skulle inte Kalix kommun kunna få det arbetet som beredskapsarbete just nu

när det finns gott om arbetskraft? Tillfällen finns alltså, och arbetskraft har vi. Vi hoppas varmt att ännu flera arbetstillfällen skall kunna skapas, så att folket även i Norrbotten skall få känna tryggheten av att få arbeta hemma.

Jag vill till sist anföra några ord ur statsverkspropositionen. Jag har uppmärksammat att finansministern när han resonerar om vad man kan göra för att driva en aktiv arbetsmarknadspolitik i antiinflationär riktning talar just om de saker som är berörda i det nu lämnade svaret, nämligen omskolningsverksamhet och omflyttning av arbetskraft. Finansministern framhåller där, att det även kan bli fråga om särskilda åtgärder för arbetsanskaffning på områden där existerande arbetskraftsoverskott inte på annat sätt kan utnyttjas. Jag hoppas innerligt att detta kommer att förverkligas.

Än en gång tack för svaret, herr statsråd!

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation — ett svar som är klarläggande i flera avseenden. Min interpellation var inte motiverad av den skräck, som fortfarande kvarlever i övre Norrland som minne av 1920-talets och de första åren av 1930-talets arbetslöshetspolitik, utan den var betingad av en önskan att i en ömtålig fråga få ett auktoritativt uttalande om vad vi har att vänta beträffande den framtida utvecklingen. Jag är på denna punkt fullt tillfreds med herr statsrådets svar, och jag skulle kunna nöja mig med ett tack. Emellertid rör denna fråga ett stort problemkomplex, vilket jag anser mig böra kommentera i några hänseenden.

Min första fråga gällde, om arbetsmarknadsmyndigheterna genom en intensifierad utflyttningspolitik överväg-

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

de att ge arbetsmarknadspolitiken i övre Norrland en helt ny inriktning.

Av det svar som socialministern lämnat drar jag den slutsatsen, att så inte kommer att bli fallet. De tre aktuella vägarbetena i Östergötlands, Kronobergs och Västmanlands län, där man ämnar placera arbetslösa från flera andra län, kan ju inte bilda något sakligt underlag för en ny arbetslöshetspolitik i övre Norrland, vilket jag noterar med tillfredsställelse. Situationen får en än mer nyanserad bild för övre Norrlands vidkommande av det faktum, att det enligt uppgifter som jag erhållit under hand finns ledig arbetskraft i åtminstone ett par av de län som nämnts här.

De som sysselsätts i beredskapsarbete på våra vägar i översta Norrland är i många fall sådana arbetare, som det är nästan omöjligt att flytta söderut. Det är fråga om relativt gamla människor, många är utslitna skogsarbetare med skadade ryggar och andra är övertaliga på grund av rationaliseringar i skogsbruket. Deras familjeförhållanden gör dem starkt bundna till hemorten, där de bör kunna sysselsättas i för näringslivet livsviktiga vägföretag och andra arbeten.

För den som till äventyrs tror på talet om att norrlänningen inte flyttar på sig — det finns en sådan oupplyst opinion, inte i Kungl. Maj:ts kansli men tyvärr på andra håll, även här i huvudstaden — vill jag låta siffrorna tala en stund.

Under de senaste 30 åren har ungefär 170 000 flyttat ut från norrlandsläna för att söka arbete och utkomst på andra håll i vårt land. Det är en folkförflyttning av en storleksordning som påminner om folkförflyttningen från Karelska näset.

Från mitt hemlän, Norrbottens län, flyttar i runt tal 2 000 människor varje år till Syd- och Mellansverige för att undkomma arbetslösheten hemma

och för att driva upp produktionen på den nya hemorten. Omkring 90 procent av de utflyttade är under 35 år. Norrbottningarna har inom sitt landskap byggt upp ett yrkesskolväsende, som söker sin like i landet, för att ge ungdomen utbildning för en produktiv insats senare — i många fall i en annan landsända. Vi begär naturligtvis inte tack för vad vi gjort och gör på denna punkt, men nog bör vi bli förstärkta åtminstone på denna punkt även av redaktioner under sydligare luftstreck.

Nå, det är väl bra att folk får arbete och kommer undan från arbetslösheten? Ja, självfallet är det bra, men när områden med den högsta nativiteten i riket börjar redovisa folkminskning år efter år, finns det plats för både frågetecken och eftertanke. Den utflyttande ungdomen tar med sig nativiteten. Aldringarna blir kvar, men bara någon tid. Bygden förvandlas sedan till renbetesland. På vilken sikt har man rätt att ställa detta horoskop? Är 15 år mer realistiskt i detta sammanhang än 50 år?

Hur blir situationen sedan, t. ex. i Norrbotten, där vi har vissa möjligheter att öka gruvbrytningen och där vi redan nu svarar för 85—90 procent av järnmalmsexporten, där vi har 17 procent av landets skogstillgångar och följaktligen trots alla rationaliseringar även i framtiden måste ha arbetskraft i skogen, där vi har hälften av Sveriges outbyggda vattenkraft, där vi har 3,5 procent av folkmängden i riket men 15—25 procent av landets arbetslösa?

Vi måste ha kvar människor i övre Norrland, om vi inte skall upphöra att bryta malm, sälja våra skogsprodukter eller bruka elektrisk energi. Jag tror nämligen inte på möjligheten att fylla ett framtida behov av t. ex. skogsarbetare i övre Norrland från Syd- och Mellansverige.

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

Herr talman, det är inte min mening att här i dag föregripa den debatt om vår allmänna lokaliseringspolitik, som vi inom en nära framtid kommer att få i anslutning till lokaliseringsutredningens förslag. Men jag har ansett mig böra redovisa en del fakta, som belyser det berättigade i myndigheternas åtgärder att öka sysselsättningen i övre Norrland.

År 1961 uttalade riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln, att beredskapsarbetena utgjorde ett värdefullt komplement till de ordinarie väginvesteringarna. Statsutskottet hade redan då kommit till den uppfattningen, att kritiken mot beredskapsarbetena hade föga berättigande. Efter en förhållandevis grundlig, visserligen lekmanamässig undersökning av vägföretagen i mitt hemlän skulle jag vilja påstå, att de vägarbeten, som utförs som beredskapsarbeten, är lika ekonomiskt motiverade och lika väl planlagda som de företag, som ingår i de ordinarie investeringarna. En del kritiker har sökt skjuta in sig på vägarbetena i Norrland, men den kritiken har inte varit sakligt motiverad.

Vad sedan beträffar omfattningen av beredskapsarbetena på vägarna i de olika länen vill jag erinra om riksdagens uttalande 1958 — jag citerar statsutskottets utlåtande nr 6 vid detta års riksdag: »Utskottet vill i anledning härav framhålla, att en klar gräns bör dragas mellan den ordinarie investeringsverksamheten och de med medel från beredskapsanslag bedrivna arbetena. De senare bör sålunda enligt utskottets uppfattning läggas helt utanför den förstnämnda verksamheten». Så långt statsutskottet, som till slut konstaterade, att anslaget till beredskapsarbeten bör utnyttjas utan förfång för det ordinarie vägbygget.

Det är denna princip man uppenbarligen sökt tillämpa i åtminstone Norrbottens län.

Enligt min uppfattning har arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om beredskapsarbetena på vägarna inte gjort annat än lojalt efterkommit riksdagens vilja. Vi är väl alla eniga på denna punkt.

I något sammanhang har man på sistone sökt mobilisera »Vägplan för Sverige» uppenbarligen som en broms på arbetsmarknadsstyrelsen. Häremot skulle jag vilja erinra vad kommunikationsministern anförde i uttalande till 1959 års riksdag i samband med att vägplanen underställdes riksdagen. Jag citerar: »Delegationen för vägplanen har skilt mellan ett riksvägsnät, vartill konkret förslag framlagts, och ett sekundärt länsvägsnät, för vars upprustning endast principerna uppdragits.»

Dessa principer för länsvägsnätet kan väl inte i dag plötsligt upphöjas till allomgiltigt detaljprogram. Man måste väl gå vidare till flerårsplanerna för vägväsendet och den fortlöpande planläggning, som myndigheterna i övrigt ålagts genom uttalanden av regering och riksdag. Vid vägplanens behandling uttalade ju riksdagen, att riksdagens anslutning till vägplanens principer inte innebar ett ståndpunktstagande vare sig till investeringsramen eller till den takt, varmed planens principer skulle omsättas till verklighet.

Att man mot denna bakgrund gjort lokala planer står i god samklang med statsmaktarnas uttalanden. I Norrbottens län upprättades en tioårsplan, »Vägplan för Norrbotten», och den överlämnades också till Kungl. Maj:t. Denna vägplan förutsatte, att 6 300 km skogsbilvägar skulle utföras och dessutom skulle en genomgripande upprustning av vissa länsvägar — de s. k. sektorsvägarna — genomföras. Programmet omfattade även utbyggnad av broar för tung trafik. Inom skogsbruket har man i betydande grad övergått från bäckflotning till biltransporter av virke.

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

Tack vare beredskapsarbetena har vägplanen för Norrbotten kunnat genomföras beträffande sektorsvägar och andra allmänna vägar. Skogsbilvägnätet släpar efter i betydande mån, vilket visar, att vi har god tillgång på ekonomiskt välmotiverade beredskapsarbeten, om bara projekteringarna genomförs med kraft.

Under gårdagens sysselsättningskonferens i Arvidsjaur påvisade professor Sundberg, att Norrbottens län hade 2,2 längdmeter skogsbilväg per har produktiv skogsmark. För Västernorrlands län var motsvarande siffra 5,4 meter, för Dalarna/Värmland 6,5 meter och för Mellan- och Sydsverige i övrigt 14,1 meter.

Om man tar hänsyn till bonitet och övriga avkastningsförhållanden och gör en härav betingad omräkning, så skulle Norrbottens län behöva ha 4 längdmeter väg per har för att komma i paritet med Västernorrlands län, 4,4 meter — alltså en ökning med 100 procent — för att bli jämställd med Dalarna/Värmland och 8,3 meter, vilket innebär närapå en fyrdubbling, för att komma ifatt Mellan- och Sydsverige.

Professor Sundberg konstaterade, att Norrbotten har ett alltför glest vägnät i skogarna. Därigenom har, menade han, det svenska folkhushållet förlorat mycket pengar.

Som avslutning på den första frågeställningen vill jag konstatera, att förutom vägar finns det skogsvårdande åtgärder och andra ekonomiskt välgrundade företag som kan komma till utförande för att sysselsättningen skall stimuleras i bygder, där rationaliseringar i näringslivet och en vågdal i konjunkturen friställer arbetskraft. Vi förstår att även andra områden i landet behöver vägar, eftersom kommunikationerna är lika viktiga som industriföretagen, ja, kanske avgörande för att råvaran skall komma till industrien. Är det kanske ett uttryck för

en bristande eller obefintlig planering, att vägbyggena inte kunnat få arbetskraft i konkurrens med industrien?

Jag riktar emellertid inte kritik mot någon på denna punkt utan förhållandet får tas till intäkt för hur välkommet lokaliseringsutredningens betänkande är när det en gång kommer.

Mina frågor beträffande Graddisvägen och vägarna i Tornedalen är motiverade av att där finns stora, också ekonomiskt välgrundade objekt lämpade för beredskapsarbete. Graddisvägens betydelse framgår av att man på konferensen i Arvidsjaur i går redovisade en utredning som visade ett båt-nadsvärde av fem miljoner kronor per år enbart i inkomster av turismen. Till Norge skulle man kunna leverera minst 6 000 standard virke och 5 000 ledningsstolpar per år, om denna väg funnes. I Tornedalen beräknas behovet av skogsbilvägar enbart i enskilda skogar till 1 700 km.

Min utförliga kommentar på herr statsrådets svar har motiverats av min övertygelse om att inte bara humanitära utan också samhällsekonomiska hänsyn motiverar ökade ansträngningar från arbetsmarknadsmyndigheternas sida för att öka sysselsättningen i övre Norrland under den nuvarande konjunkturen.

Den oro, som rykten om utflyttning av arbetskraft i hittills okänd omfattning åstadkommit inte bara bland arbetare med osäkra anställningsförhållanden utan också bland kommunalmän, bör ha skingrats genom herr statsrådets svar, för vilket jag också vill tacka herr socialministern.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Efter herr Lassinanttis ingående redogörelse beträffande dessa frågor skall jag inskränka mig till att framföra ytterligare några få synpunkter. Jag vill gärna säga, att jag i stort

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

sett instämmer i vad herr Lassinantti anför.

Av interpellationssvaret framgår att i Östergötlands, Kronobergs och Västmanlands län har planerats tre arbetskraftsförläggningar. Den arbetskraft som förlägges där skall utföra vägarbeten. Det framgår vidare av interpellationssvaret, att förläggningarna skall fyllas med arbetskraft som till övervägande del kommer från andra län. Det har i olika sammanhang, framför allt i tidningspressen, framhållits att det här skulle vara fråga om förflyttning av arbetskraft från norrlandslänen, vilket naturligtvis givit anledning till en del funderingar. Jag vill inte dölja den oro som i mitt län följde efter det att frågan blev aktuell. Efter att ha hört interpellationssvaret tycker jag, att man inte behöver vara alltför orolig för vad som kan hända i framtiden.

Emellertid vill jag framhålla, att det inte kan anses lämpligt att flytta den i Norrland överblivna arbetskraften till södra delarna av landet för att bygga vägar, detta oavsett om någon del av Norrland skulle i förhållande till vägplanen fått så mycket arbete utfört under de senaste åren, att man där ligger före vägplanen. Den upprättade vägplanen är ju i och för sig inte någon mätare på behovet av vägarna i området. Även om jag är på det klara med att det föreligger stora behov av vägbyggnader i andra delar än Norrland och att det också kan vara fråga om mycket brådskande och angelägna arbetsobjekt, så kan jag försäkra att lika omfattande och angelägna vägbyggnadsarbeten finns också i de norrländska länen. I Västernorrlands län, som jag naturligtvis bäst känner till, finns det många stora och omfattande vägbyggnadsobjekt, som är utomordentligt angelägna. Jag vill endast nämna Europaväg 75 från Sundsvall och väster ut genom Medelpad. I Ångerman-

land har vi redan planerade vägprojekt, som kan sysselsätta flera arbetslösa. Skulle det bli fråga om att flytta arbetskraft från omkringliggande områden till vägprojekt i södra Sverige, kan ju därför vem som helst bli litet överraskad över ett sådant förfarande.

Låt mig, herr talman, ytterligare få understryka angelägenheten av att vägarna i de områden där skogsindustrin är i behov av bilburna skogstransporter i ännu högre grad än hittills blir föremål för nybyggnader och förstärkningar. När jag vidrört vägförhållandena har jag inte tagit hänsyn till de behov av vägprojekt som finns på den enskilda sektorn, framför allt enskilda vägar i skogsbygden. Om jag på nytt återkommer till Västernorrlands län och det där föreliggande behovet, så är det för att få framhålla, att inom vissa områden har de tidigare mycket omfattande flottningstransporterna helt upphört under de senaste åren. De vägar som finns inom sådana områden är i behov av omfattande ombyggnader och förstärkningar. Ja, herr talman, behoven och omfattningen av vägarbeten inom norrlandslänen är så påtagliga, att det inte kan komma i fråga att den i Norrland ledigblivna arbetskraften anlitas för vägbyggnadsarbeten på andra håll.

Herr talman! Jag skulle gärna ha velat ta upp några synpunkter på befolkningsminskningen i de berörda norrlandslänen ävensom lokaliseringsfrågornas betydelse, men jag skall avstå för denna gång. Jag vill emellertid framhålla, såsom jag för några år sedan gjorde i en debatt om skogsarbetarnas problem i Norrland, att det i många fall måste vara förnuftigare att skapa arbete och flytta arbetstillfällen till de områden där arbetskraften finns i stället för att i den omfattning som nu sker medverka till att flytta på arbetskraften. Det innebär inte att jag skulle sakna förståelse för angelä-

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

genheten av att arbetslösa får arbete, även om det sker på andra orter. Lokaliseringsfrågan är emellertid en stor och svårlöst fråga, men fördenskull kan den inte lämnas olöst, utan tvärtom måste det bli statsmakternas sak att på allvar försöka finna lösningar, även om det erfordras drastiska åtgärder. Jag ser fram emot den diskussion vi kommer att få beträffande lokaliseringpolitiken över huvud taget, när utredningen framlagt sitt betänkande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det interpellationssvar som jag lämnade avsåg en redogörelse för beredskapsarbeten under innevarande år, och jag framhöll att vad gäller nästa budgetår får vi tillfälle att diskutera sysselsättningsfrågorna när sjätte och elfte huvudtitlarna blivit behandlade av resp. utskott. De inlägg som följt på mitt svar ger mig emellertid anledning att något ytterligare kommentera de utan tvivel väsentliga och vitala angelägenheter som vi här behandlar.

Det har ju varit mycken diskussion om rörligheten och de rörlighetsstimulerande åtgärderna på arbetsmarknaden. I fråga om arbetskraftens rörlighet har det vid alla tidigare diskussioner här i kammaren rått enighet om att det är bättre att en person byter bostadsort och eventuellt också yrke än att han går utan arbete. Vi har också varit överens om att samhället bör kompensera sådana personer för de utgifter som de har för resor och flyttning av bohag liksom för kostnader som uppstår genom att familjen inte omedelbart kan följa med till den nya bostadsorten. För dem, som tvingas byta yrke för att få ett arbete, skall samhället inte bara ställa till förfogande avgiftsfri utbildning utan också under utbildnings-

tiden svara för den arbetslöses och hans familjs försörjning.

När arbetsförmedlingen skaffar någon ett arbete kan den inte ta hänsyn till om arbetsplatsen ligger på den ena eller andra sidan av en länsgräns. Avgörande för dess bedömning skall, såsom det heter i arbetsförmedlingskungörelsen, vara att arbetsgivaren erhåller bästa möjliga arbetskraft och den arbetssökande det arbete för vilket han bäst lämpar sig.

Arbetsmarknadsproblem kan naturligtvis lösas enbart genom rörlighetsfrämjande åtgärder. Grundvalen är näringslivets möjligheter att bereda en lönsam sysselsättning. Vårt näringsliv kan emellertid inte fungera på ett tillfredsställande sätt, om det inte i erforderlig utsträckning förändras, och även arbetskraften måste anpassa sig efter dessa förändringar.

I dagens diskussion har norrlandsfrågorna helt naturligt stått i förgrunden för de värderade representanterna för denna landsända. Låt mig emellertid i detta sammanhang erinra om den ström av arbetskraft som under decennier gått från Syd- och Mellansveriges överbefolkade jordbruksbygder till skogsindustrierna, gruvorna och järnvägsbyggena i norr. Sådana omflyttningar är nödvändiga i ett framåtskridande samhälle.

Om vi är överens om vad jag här sagt, kan vi inte heller utesluta beredskapsarbetena från den samhälleliga bedömningen. Man kan inte å ena sidan hävda att en vägarbetare inom det ordinarie vägbyggandet måste vara beredd att flytta dit där arbetena bedrives, och å andra sidan utan vidare dekretera att, om vederbörande är beredskapsarbetare, vägarbetena i stället skall flyttas dit där han är bosatt. Jag tror inte att någon av dem som deltagit i dagens debatt är beredd att förorda någonting sådant.

Givetvis skall förläggningarna, mat-

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

hållningen och övriga sociala anordningar vid beredskapsarbetena vara av tillfredsställande standard. Jag tror mig också kunna påstå att beredskapsarbetarna i dessa avseenden erbjuds en standard som väl motsvarar den som under liknande omständigheter kommer arbetarna på den öppna marknaden till del.

Därmed, herr talman, är jag inne på frågan om beredskapsarbetenas lokalisering. För att inte något missförstånd skall uppstå vill jag understryka, att vi väl alla är överens om att såsom beredskapsarbeten skall utväljas arbeten efter angelägenhetsgrad. Säkerligen är också beredskapsarbetarna själva mest tillfreds med att vara sysselsatta på det sättet. Finns det arbeten av likartad angelägenhetsgrad inom arbetslöshetsområdena som inom andra områden, ja, då är valet lätt. Om man emellertid är efter år förlägger omfattande beredskapsarbeten till en och samma bygd, får man kanske så småningom tillgripa mindre angelägna arbeten, vilket på längre sikt inte kan vara till fördel vare sig för den enskilde eller ur samhällsekonomisk synpunkt. Sådana omständigheter måste beaktas vid lokaliseringen av beredskapsarbeten.

Jag har, herr talman, velat göra detta inlägg för att, såsom jag sade tidigare, inga missförstånd skall uppstå efter denna debatt, som vi väl får tillbaka under vårens lopp. Det svar som jag här avgivit innehåller en redovisning för vad som är aktuellt under innevarande budgetår.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att ansluta mig till den uppfattning som socialministern gjorde sig till tolk för när han talade om att för Norrlands del måste det även ifrågakomma en rörlighet av arbetskraft i motsatt riktning. Jag tror också att det

är alldeles nödvändigt att man där hämtar fackmän söderifrån för att i områden med en smal bas för näringslivet söka åstadkomma en breddning av denna. Det behöver alltså inte råda någon oenighet på denna punkt. När det gäller exempelvis järnvägsbyggnadsepoiken i Norrland, som statsrådet erinrade om, har sörlänningarna gjort en stor och av alla respekterad insats.

Jag har velat framhålla detta, så att inte debatten skall efterlämna en smak av någon norrländsk vilja att isolera bygden. Å andra sidan är de siffror, som här redovisats, fullt tillräckliga för att belysa att det verkligen har skett en stor avflyttning från Norrland. En synpunkt som jag var angelägen att vi skulle få in i denna debatt var den, att det är ungdomarna som i första hand flyttar. Det är de gamla som blir kvar. Om de så att säga utrationaliseras från skogen i 50—60-årsåldern, blir det mycket besvärligt att flytta dem. Det var närmast dessa jag hade i åtanke, när jag formulerade vissa satser i mitt tack till herr statsrådet. Jag är övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsens ledning har sinnet öppet för de humanitära synpunkterna när dessa frågor skall avgöras.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord. Jag förstår mycket väl den oro som har kommit till uttryck i övre Norrland och som har funnits också på andra håll, när fråga uppkommit om förflyttning av arbetskraft till vägarbeten söderut i landet. Det är givetvis riktigt som socialministern säger, att man inte kan undgå att flytta arbetskraft, om man som utgångspunkt har att det gäller att först se till att den som behöver arbete också skall få det — något som vi alla är överens om. Men även om jag inte i detta sammanhang har anledning att komma med kritik, tror jag det finns

Svar på interpellation och fråga ang. principerna för beredande av sysselsättning åt arbetslösa i övre Norrland, m. m.

anledning att understryka, att man inte till beredskapsarbeten långt från hembygden skall dra människor som av åldersskäl eller liknande omständigheter helst bör beredas sysselsättning i sin hemort, därest av samhällsekonomiska, sociala eller liknande skäl betingade förnuftiga investeringar kan göras i hembygden. Från den synpunkten tror jag — och detta är ingen kritik mot socialministern — att man i den politiska debatten på sina håll ibland kanske borde vara mindre kritisk mot beredskapsarbeten än man är. Man kan nog aldrig komma ifrån dem just från dessa synpunkter som jag velat antyda.

Socialministern sade också att debatten hade kommit att handla om de rörlighetsstimulerande åtgärderna över huvud taget. Jag skall inte dra upp en diskussion här. Den frågan har jag vid flera tillfällen haft möjlighet att diskutera i kammaren. Nog måste det ändå från vårt håll också vid detta tillfälle sägas klart och bestämt ifrån att vi har den uppfattningen, att de åtgärder, som statsmakterna i detta konjunkturläge vidtar för att stimulera sysselsättningen, i högre grad skulle behöva inriktas på att skapa arbetstillfällen där människor bor och där alltså bostäder, skolor och annat inte kräver kolossala investeringar från stat och kommun. Därmed skulle man kanske behöva satsa mindre just på att flytta arbetskraft — ofta till orter där människor redan står i bostadskön.

Jag skall nöja mig med detta. Vi får tillfälle att återkomma till diskussion om lokaliserings- och arbetsmarknadspolitik.

Det är naturligtvis riktigt som socialministern säger, att i ett samhälle med en snabb dynamisk utveckling och strukturella förändringar kan människor behöva flyttas och även behöva få hjälp med denna flyttning. Socialministern nämnde flyttningen uppåt till Norrland en gång i tiden, men vi kommer

nog inte ifrån att det kanske inte är helt jämförbart med det problem vi har i dag och som faktiskt innebär att samhällsutvecklingen hotar att avfolka stora delar av landet. Det är det som är det allvarliga problemet och som gör att man måste ta upp denna fråga med helt annan kraft än tidigare.

Jag tillhör dem som hyser förhoppningar om att den lokaliseringsutredning, som om några månader skall avlämna sitt betänkande, verkligen åstadkommer något påtagligt och positivt. Vad vi behöver nu efter tjugo års diskussioner om lokaliseringspolitiken och dess principer är att få mera konkreta åtgärder, ett mera konkret program och insatser innan dagen, då man från många håll kommer att på alla dessa propäer svara: Nu har redan avfolkningen gått så långt, att det är för sent. Den farhågan, herr talman, vill jag också notera till dagens protokoll.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag har i mitt tidigare inlägg — liksom jag gjort en gång förut — uttryckt den meningen, att man borde eftersträva att flytta arbetstillfällen till eller ordna arbetstillfällen i de områden där man har arbetslöshet. Jag är alldeles övertygad om att man har tillräckligt med vägarbeten i de norrländska länen för att i mycket stor utsträckning sysselsätta de arbetslösa. Jag förstår farhågorna för att det kan bli en så att säga kontinuerlig verksamhet, som blir svår att bryta, om man alltför länge, år efter år, sysselsätter en viss grupp av arbetare i ett reservarbete av samma slag.

Jag medger att detta är ett svårt problem, men jag utprepar att jag anser det orimligt att flytta arbetslösa från Norrland till södra Sverige för att bygga vägar där. Det finns ingen förstälse för det vare sig i södra, mellersta eller norra Norrland, eftersom behovet

av vägar där uppe, det vägar jag påstå, är större än i någon annan del av landet. Man kan möjligen flytta arbetskraften inom Norrland, även om den samsättes med vägarbete.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 24, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 7

Föredrogs den av herr *Johansson* i Norrköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående lokaliseringen av Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående indragningen av arrendegårdar under domänverket.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av herr *Hermansson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern i anledning av sammanbrottet av förhandlingarna mellan Storbritannien och EEC.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Interpellation ang. gymnasieutredningens arbete, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HECKSCHER** (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt årets riksdagsberättelse beräknas arbetet inom gymnasieutredningen fortgå under år 1963. I ett uttalande, som publicerats i Tidning för Sveriges läroverk i oktober 1962, har utredningen å andra sidan förklarat sig räkna med att det nya gymnasiet skall kunna träda i verksamhet fr. o. m. läsåret 1965/66. Med hänsyn till den förberedelsestid, som ovillkorligen erfordras, måste detta förutsätta att beslut av riksdagen i ärendet fattas våren 1964. Det vill således förefalla som om betydande tidsnöd skulle kunna uppstå i slutskedet.

Frågan om det nya gymnasiet utformning väcker intresse i vida kretsar, så mycket mera som tillströmningen till gymnasierna snabbt ökar och kan väntas öka än hastigare i framtiden. Levnadsstandarden i landet fortsätter att stiga, och allt flera föräldrar blir intresserade av att låta sina barn få en högre utbildning. Realskolornas utveckling under 1950-talet erbjuder därvidlag en upplysande parallell. En inträngande allmän debatt i gymnasiefrågan är redan av detta skäl nödvändig innan avgörandet — icke blott det formella utan det verkliga avgörandet — skall äga rum. Materialet för en sådan debatt är emellertid otillräckligt, främst därför att ingen kan veta något om utredningsarbetets resultat. Ett och annat, kanske rent av rätt betydelsefulla ting, »läcker» visserligen ut, men dessa »läckor» har, vill det synas, hittills bidragit mindre till klarhet än till osäkerhet, lösa rykten och kanske rena missförstånd.

Det finns en bestämd risk förknippad med de former i vilka det svenska kommittéarbetet för närvarande bedrivs, nämligen att icke blott utredningsmajoriteten utan icke sällan även rege-

Interpellation ang. gymnasieutredningens arbete, m. m.

ringen på ett alltför tidigt stadium läser sig för en lösning av det ena eller andra slaget. Detta skulle vara en särskilt stor olägenhet i förekommande fall, eftersom gymnasieutredningen inte i vanlig mening innefattar någon parlamentarisk representation. De politiska partierna, med undantag för regeringspartiet, har alltså relativt begränsade möjligheter att följa utredningsarbetet. Under dessa omständigheter synes det angeläget att riksdagen redan nu får vetskap om arbetsläget inom utredningen, om det tidsschema som uppgjorts för ärendets behandling och om de ståndpunkter utredningen redan kan ha intagit i betydelsefulla och grundläggande frågor som är föremål för dess bedömande. Vissa av dessa har redan nämnts i den offentliga diskussionen.

Frågan om *studiegångens längd* är en sådan fråga. Att man vid konstruktionen av det blivande gymnasiet skall utgå från eleverna och det bästa sättet att låta dessa komma till sin rätt synes självklart. Därför har jag för min del icke kunnat finna annat än att hänsyn till olika elevers mognad, arbetsätt, fysiska och psykiska förutsättning, miljöförhållanden m. m. borde leda till att gymnasiet organiseras alternativt, med såväl tre- som fyraåriga linjer. Departementschefens direktiv till utredningen kan emellertid inge en viss tvekan beträffande det utrymme som kan finnas för alternativa lösningar. Det är därför angeläget att få veta, huruvida utredningen tagit definitiv ståndpunkt i frågan om studietidens längd på gymnasiet och huruvida departementschefens i direktiven uttalade uppfattning — att ett treårigt gymnasium bör äga företräde — varit vägledande för utredningen eller om denna tagit ståndpunkt efter egna, oberoende överväganden.

En annan fråga av utomordentlig vikt är *kristendomsämnets ställning på gymnasiets schema*. Den offentliga debatten har därvidlag varit mycket intensiv, och det ligger i sakens natur att knapphe-

ten på officiella besked kan ha givit upphov till missförstånd och förhastade omdömen. Det finns emellertid skäl att mycket kraftigt understryka kristendomsundervisningens betydelse och värde, med hänsyn både till kristendomens centrala ställning i vårt kulturliv och till de möjligheter till personlighetsfostran som denna undervisning erbjuder. Åtskilliga företeelser är därvid ägnade att inge oro, icke blott vissa pressuttalanden utan också den hållning regeringen intagit till de teologiska fakulteterna vid universiteten. Den knapphet med resurser under vilken man låtit dessa fakulteter arbeta ger anledning till farhågor att man på bestämmande håll räknar med ett mycket litet behov av kristendoms lärare i framtiden.

En annan viktig fråga är *språkens ställning i det nya gymnasiet*. Det ökade kulturutbytet mellan länderna ställer växande krav på ungdomens språkliga färdigheter och förtrogenhet med andra länders litteratur. Senast aktualiserades detta i avseende på franska språket efter statsministerns besök hos franska regeringen. Även de klassiska språkens ställning är betydelsefull, eftersom det klassiska kulturarvet alljämt spelar en högst betydande roll i många av de länder med vilka vi träder i kontakt.

Gymnasiereformens framgång kommer i hög grad att vara beroende av lärarnas insatser. *Tillgången på lärare* är därför av vital betydelse, och det är med stor oro som man konstaterar den stora lärarbrist som för närvarande råder. Gymnasiets lärarbehov efter reformen måste därför — så långt det är möjligt — redovisas mot bakgrund av lärarsituationen just nu och inom den närmaste framtiden.

Givetvis kräver en fråga av sådan omfattning och betydelse som den det här gäller — gymnasiets utformning, målsättning och arbetsmetoder — grundliga överväganden ej blott inom kommittén och Kungl. Maj:ts kansli,

Interpellation ang. giltighetstiden för pass

utan även hos remissinstanserna innan förslag förelägges riksdagen. Även riksdagsbehandlingen måste fordra avsevärd tid. Det är därför ganska självklart att man måste kräva en *väl tilltagen remisstid* samt att beslutet i riksdagen skall kunna fattas utan tidsnöd.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet meddela kammaren när gymnasieutredningens förslag är att förvänta samt vilket tidschema som förutsättes när det gäller dels remissyttranden, dels frågans fortsatta behandling i övrigt?

2. Vill herr statsrådet meddela kammaren huruvida gymnasieutredningen tagit principiell ståndpunkt i följande frågor rörande det nya gymnasiets utformning:

a) möjligheterna till alternativt fyra-årig eller treårig studiegång?

b) kristendomsämnetns ställning i gymnasieundervisningen?

c) språkens ställning i gymnasieundervisningen?

3. Vill herr statsrådet ge kammaren en redogörelse för tillgången på lektorer och adjunkter mot bakgrund av det lärarbehov som en gymnasiereform kommer att aktualisera?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. giltighetstiden för pass

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt den s. k. passkungörelsen utfärdas pass för en tid av högst fem år. Denna begränsade giltighetstid medför icke blott besvär och kostnader för den passökande allmänheten utan också betydande arbete för pass- och polismyndigheterna, särskilt

med hänsyn till att antalet passökande kraftigt ökar. Sålunda har antalet utfärdade pass ökat från 177 800 budgetåret 1959/60 till drygt 223 000 under det sistförflutna budgetåret. En ytterligare ökning kan förutses i framtiden.

I den senaste av statsrevisorerna avlämnade berättelsen har bl. a. behandlats tillämpningen m. m. av passkungörelsen och redovisats olika myndigheters erfarenheter och önskemål om ändrade bestämmelser. I vissa yttranden har tanken på en förlängning av giltighetstiden för redan utfärdade pass diskuterats. En länsstyrelse har framhållit att det icke utan vidare vore klart i vad mån man genom en dylik anordning kunde uppnå mera påtagliga förenklingar från arbetssynpunkt och fördelar för allmänheten, då det med hänsyn till säkerhetskravet kunde ifrågasättas om man kunde avstå från exempelvis ny ansökan och nytt fotografi. Statsrevisorerna har i sitt uttalande inte närmare berört detta spörsmål, men de har — ehuru de funnit passkungörelsen i stort sett vara väl lämpad för sitt ändamål — förordat att statskontoret skulle få i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en förenkling av passkungörelsen och de i anslutning till denna tillämpade arbetsrutinerna.

Med hänsyn till den betydelse passet har som legitimationshandling måste självfallet säkerhetskravet tillmätas stor vikt vid en reformering av passkungörelsens bestämmelser. Detta bör icke hindra att man vid passens utfärdande generellt medger en längre giltighetstid än fem år, i varje fall för vuxna passökande. Härigenom skulle vinnas både betydande fördelar från allmänhetens synpunkt och en väsentlig minskning av pass- och polismyndigheternas arbete med handläggningen av passärendena. En generell giltighetstid av tio år skulle självfallet i dessa hänseenden ge större fördelar än enbart en viss förlängning av giltighetstiden för redan utfärdade pass.

Det må i detta sammanhang framhållas att det danska folketinget nyligen antagit ett lagförslag som möjliggör en reform i denna riktning. Lagen träder i kraft den 1 april innevarande år, och enligt vad som upplysts torde personer som fyllt 18 år kunna erhålla pass med en giltighetstid av tio år, medan avsikten torde vara att passökande under 18 år skall få pass för fem år.

Enligt min mening talar starka skäl för att en dylik reform genomföres även i vårt land, om möjligt i god tid före instundande sommar.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat de olägenheter för allmänheten och det betydande arbete för pass- och polismyndigheterna som föranledes av att pass utfärdas med en giltighetstid av endast fem år?

2. Är herr statsrådet villig att snarast medverka till att giltighetstiden för pass i allmänhet utsträcker till tio år?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse överlämnats till kammaren:

nr 5, med förslag till lag om avveckling av fideikommiss m. m.,

nr 26, med förslag till förordning om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m. m., och

nr 30, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.20.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 5 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne januari.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 5, med förslag till lag om avveckling av fideikommiss m. m.; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 26, med förslag till förordning om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m. m.

§ 3

Redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser

Föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 30, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

Redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser

Därvid anförde

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag skulle vara glad, om herr talmannen ville överse med att en ledamot företar sig något så ovanligt som att begära ordet i detta årligen återkommande ärende. Jag tror säkert att herr talmannen gör detta utan vidare, särskilt om han erinrar sig, att jag anmälde mig i årets remissdebatt, bl. a. för att säga något i detta ärende, men på grund av den långa talarlistan i denna debatt senare avstod från mitt inlägg, och dessutom att jag, för att inte inkräkta på kammarens tid, inte heller begärde ordet vid förra årets riksdag, då en av mig väckt motion om bl. a. ändrad tidpunkt för avgivande av Kungl. Maj:ts redogörelse för riksdagskrivelsernas vidare öden (motion nr 14 i andra kammaren) behandlades här i kammaren.

Herr Helén tog i remissdebatten upp kommittéväsendet, vilket han då ingående granskade, som jag tror med positiv och konstruktiv kritik. Nu behandlar vi så att säga förhistorien i översikt till i varje fall de kommittéer, som tillkommit efter riksdagskrivelse till Kungl. Maj:t, delvis också vad som blivit resultatet av slutförda kommittéers mödor och även de slutliga ödena för andra riksdagskrivelser än sådana som går ut på framställning om utredning av någon viss fråga.

En granskning av denna Kungl. Maj:ts redogörelse kunde erbjuda väl så stort intresse som kommittéväsendet som sådant. Jag säger avsiktligt *kunde*, ty redogörelsen i och för sig ger enligt min ringa mening inte riktigt vad den skulle kunna ge i fråga om upplysning. Den har dock den inte helt anspråkslösa titeln »Redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser». Redogörelsen ter sig ur upplysningssynpunkt i varje fall en smula ojämn och är på vissa punkter enligt min uppfattning otillräcklig. I vissa delar tycks

den endast vara en förteckning över ärendena; de två avdelningarna av redogörelsen kallas också »Förteckning I» och »Förteckning II».

Det finns dock — låt mig betona detta — vissa ärenden, om vilka det lämnas god upplysning för den fäkunnige. Jag skall be att få återkomma med exempel på detta något längre fram.

Sedan Kungl. Maj:t i stället för justitieombudsmannen börjat avge den här föreliggande redogörelsen, får riksdagsmännen, pressen och allmänheten del av denna först efter den allmänna motionstidens utgång. Detta är enligt min mening inte riktigt tillfredsställande. Man har sagt att ett tidigare avgivande skulle medföra, att man av tryckeritek-niska skäl och på grund av brådskan inför statsverkspropositionens avgivande inte skulle hinna att få med beslut i redogörelsen, vilka Kungl. Maj:t fattar under de allra sista dagarna av närmast föregående år. Jag tycker inte att det skulle göra någonting, om man t. ex. fixerade tidpunkten till den 1 december. Varför just ha den 4 januari som ett hårt fixerat datum? För övrigt kunde kanske en stencilupplaga lämnas före motionstiden och tryckningen komma först senare.

Man har från första lagutskottet också framhållit att den enskilde riksdagsmannen antingen kan interpellera i en fråga, som behandlas i redogörelsen och som han vill taga upp, eller motionera därom följande år. Den nu vanliga tidpunkten för redogörelsens avgivande kan så att säga i onödan driva på en och annan riksdagsman att interpellera eller ställa enkel fråga i något spörsmål, som redogörelsen behandlar och som han på grund av eventuella nytillkomna omständigheter finner värt riksdagens förnyade uppmärksamhet. Han kan ju först nästa år motionera.

Det äldsta oavslutade ärendet i redogörelsen är från 1927 (det hör till inrikesdepartementet) men är dock redovisat på ett sätt — det vill jag gärna

Redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagen skrivelser

understryka — som ger en ganska god uppfattning om dess vidare öden. Detta kan dock inte sägas om riksdagsskrivelser, som förklaras slutbehandlade genom att utredningar tillsatts, även om jag medger att det kan finnas nyanser i vissa riksdagsskrivelsers yrkanden, som kan tillåta en sådan förklaring, alltså att ärendet är avslutat. Men i just de fallen vore det tacknämligt, om det redovisades vad riksdagen verkligen begärt, t. ex. enbart utredning och/eller preciserade förslag.

Det går att söka reda på ett sådant där ärende och se efter i riksdagstrycket — jag medger det — men det tar ju tid. I rättvisans namn skall jag dock tillägga, att i en hel del fall redovisas ärendena såsom öppna och oavslutade även efter en utrednings tillsättande.

Man skulle dock allmänt taget, utan att göra anspråk på någon som helst fullständighet, gärna önska litet *mera* upplysningar om de olika skrivelsernas behandling. I en del fall är uppgifterna mycket magra, t. ex. rörande en riksdagsskrivelse av år 1956 i anledning av motioner med begäran om utredning angående ersättning av allmänna medel för skador, som tillfogats genom brott. Det meddelas endast: »Anmäld och slutbehandlad den 3 januari 1963.» Den som inte alls är inne i denna fråga — den verkar på något sätt att ha aktualitet över sig — lämnas ju helt i sticket.

Det finns ytterligare exempel av detta slag. En riksdagsskrivelse, som är 25 år gammal, antecknas utan kommentar såsom alltjämt beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Och det gäller dock ett i varje fall såsom frågeställning egentligen, trots de 25 åren, så aktuellt motionsinitiativ som inrättande av ett centralt organ för planmässig organisation av de statliga och statsunderstödda anstalterna för asociala. Någon antydning om hur ärendet behandlats under de 25 åren finns inte i redogörelsen.

Herr talman! Jag vill med detta bara

vädja till regeringen att överväga, om inte redogörelsen över riksdagsskrivelsernas behandling kunde komma något tidigare, alltså före den allmänna motionstidens utgång, och vidare om denna redogörelse inte kunde göras litet mera fyllig och upplysande — gärna också med en och annan uppgift om hur snart ett färdigt och remissbehandlat betänkande kan beräknas bli framlagt för riksdagen. I varje fall äldre ärenden — låt mig säga 5 eller 10 år gamla ärenden — kunde väl ägnas en litet fullständigare redovisning än vad som nu ibland förekommer.

Jag har givetvis, herr talman, intet annat yrkande än att Kungl. Maj:ts skrivelse i detta ärende lägges till handlingarna.

Vidare yttrades ej.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 4

Föredrogs den av herr *Heckscher* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående gymnasieutredningens arbete, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Eliasson* i Sundborn vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående giltighetstiden för pass.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Ordet lämnades på begäran till

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hem-

Interpellation ang. den statliga isbrytarverksamheten vid norrlandskusten

ställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 5, med förslag till lag om avveckling av fideikommiss m. m., och 26, med förslag till förordning om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m. m., måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter lördagen den 16 innevarande februari.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 7**Interpellation ang. den statliga isbrytarverksamheten vid norrlandskusten**

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄLLDIN (cp), som yttrade:

Den ihållande och landsomfattande köldperioden under december 1962 och första delen av januari i år satte vår isbrytarberedskap på hårda prov. Isläggningen och drivisen ökade praktiskt taget runt alla våra kuster, såväl ute till havs som i alla farleder. I mitten av januari kunde situationen betecknas som prekär.

Av det 40-tal isbrytande fartyg, som var insatta i kampen mot isarna, var endast fyra statsisbrytare. Då är också den år 1926 byggda »Atle» medräknad. Det måste fastslås att denna isbrytare numera knappast är användbar vid havsisbrytning. Om man jämför med förhållandena i vårt östra grannland Finland, finner man att där är åtta statsisbrytare i verksamhet, trots att man där har en väsentligt kortare kust att betjäna.

Norrländskt näringsliv är i mycket hög grad beroende av seglationstidernas längd i de olika hamnarna. Därest köldvägen hade fortsatt skulle allvarliga sysselsättningsstörningar ha kunnat uppstå inom exempelvis ådalsområdet i Ångermanland, där sysselsättningspro-

blemen är svåra nog tidigare. Enligt uppgifter i lokalpressen skulle driftstopp ha blivit följderna om inte det virke, som fanns i lager, hade kunnat skeppas.

I samma grad som isförhållandena i framför allt öresundsområdet försämrades tvingades isbrytarledningen omdirigera resurserna söderut. Förutom att resurserna för havsisbrytning i Bottenviken och Bottenhavet därmed reducerades så minskade också möjligheterna att genom statsisbrytning medverka i den s. k. lokalisbrytningen. Enligt reglementet för statens isbrytarverksamhet 2 § c) sägs, att lokal isbrytning kan ske med statlig isbrytarhjälp under förutsättning att de egentliga arbetsuppgifterna därigenom icke eftersättes och att de lokala isbrytarkrafterna visar sig icke vara till fyllest. Det ligger i sakens natur att ju svårare isläget blir desto mindre möjligheter har de lokala isbrytarkrafterna att på ett tillfredsställande sätt lösa sin uppgift och desto angelägnare framstår behovet av statsisbrytarhjälp. Men — ett skärpt isläge kräver ökade resurser utomskärs och minskar möjligheterna till insatser inom s. k. skyddade farvatten när behovet där är som störst.

Den nuvarande gränsdragningen mellan havsisbrytning och lokalisbrytning är ur dessa synpunkter ogynnsam. Inte minst gäller detta isbrytningen i Ångermanälvens mynning där farvattnen innanför Sannasundet anses höra till s. k. skyddat farvatten och där statlig isbrytarhjälp alltså skall kunna förekomma endast i mån av tid. Om man tar hänsyn till den betydelse, både ur export- och sysselsättnings synpunkt de industrier har, som är belägna innanför denna gräns, förefaller gränsdragningen synnerligen otillfredsställande, inte minst mot bakgrunden av det förhållandet att statsisbrytning enligt reglementet för statens isbrytarverksamhet skall ske i insjöarna Mälaren jämte Södertälje kanal och Väneren jämte Troll-

Interpellation ang. den statliga isbrytarverksamheten vid norrlandskusten

hätte kanal. Motivet för att införa statsisbrytning i dessa farleder och insjöar, som utan tvekan måste hänföras till s. k. skyddade farvatten, synes ha varit åtgärdens betydelse för näringslivets utveckling inom områdena i fråga. Av kungl. sjöfartsstyrelsens redogörelse för Sveriges statliga isbrytarverksamhet 1961/62 framgår att kostnaderna för kust- och inomskärsbrytning av förhyrda isbrytare, d. v. s. statsisbrytarna oräknade, för *hela bottenhavsområdet* uppgår till inte fullt 20 000 kronor. Motsvarande kostnader för Väneren, Mälaren och södertäljeområdet uppgick under samma tid till drygt 720 000 kronor.

Den statliga isbrytarverksamheten inom dessa insjöområden är säkerligen av allra största betydelse för näringslivet inom ifrågavarande områden. Med tanke på den betydelse sjötransporterna har för ådalsindustrierna och därmed för sysselsättningen inom dessa områden framstår det som i högsta grad angeläget att den statliga isbrytarverksamheten fastställs att omfatta den havsvik som Ångermanälvens mynning utgör. Näringslivet i ådalsområdet har berättigade anspråk på samma stimulans och förmåner som ges i sydligare belägna områden.

Det problem jag här berört gäller givetvis även andra norrländska hamnar. Pågående utveckling inom den norrländska skogsindustrien kräver en kraftig förstärkning av skeppningsmöjligheterna vintertid. Enligt det material som presenterades vid en uppvaktning för handelsministern från de norrländska skogsindustriernas sida år 1960, skulle produktionskapaciteten för cellulosa, slipmassa, papper och papp vid de fabriker, som är belägna från Gävle och norrut, under perioden 1960—1965 stiga med inemot en miljon ton med ett saluvärde av omkring 750 milj. kronor. Det skulle utgöra en stegring av kapaciteten i storleksordningen 35 procent.

Med stöd av vad jag anförut anför till jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet vidtaga åtgärder till att reglementet för statens isbrytarverksamhet ändras därhän, att skyldighet föreligger att bryta Ångermanälvens havsvik upp till Hammarsbron och i farleder in till andra viktigare hamnar längs norrlandskusten, där samma behov för näringslivet gör sig gällande?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 27, angående godkännande av 1962 års internationella kaffeavtal, och

nr 28, med förslag till vissa kreditgarantier åt svensk varvsindustri, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 692, av herrar *Andersson* i Knäred och *Wahrendorff*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.12.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 8 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 1 innevarande februari.

§ 2

Svar på fråga ang. redskap för avlivande av renar som påköres av tåg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Fru Boman har frågat mig om jag vill vidtaga sådana åtgärder att SJ:s tågpersonal på linjer, där risk för kollision mellan tåg och renhjordar förefinnes, förses med lämpliga avlivningsredskap, så att de på ett snabbt sätt kan avliva de renar som blir skadade.

Enligt gällande instruktioner åligger det tågpersonalen att avliva de påkörda djur, som är svårt skadade och som fortfarande är kvar på platsen. Personalen är för ändamålet utrustad med speciellt konstruerade pikhammare. Slaktmasker har prövats men dessa har ej visat sig lämpliga.

När renar påkörts lämnas rapport härom till tågklareren på nästa station. Banpersonal, som är utrustad med gevär, beger sig därefter ut på linjen och söker upp de skadade renar, som ej kunnat avlivas av tågpersonalen.

Önskemål om att utrusta även tågpersonalen i Norrland med skjutvapen för att snabbt kunna avliva skadade renar har under senaste tid framförts i såväl press som television. Med hänsyn till bl. a. faran för att passagerarna skulle kunna skadas av rikoschetter, har järnvägsstyrelsen ej ansett det lämpligt att förse tågpersonalen med skjutvapen.

Jag kan också tillägga, att järnvägsstyrelsen i samarbete med vetenskapsmän undersöker olika metoder att skrämman bort djuren från banan för att förebygga påkörningar.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat fru Bomans fråga.

Vidare anförde:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag vill till kommunikationsministern framföra ett tack för det snabba svaret på min fråga, om han ville medverka till att den järnvägspersonal det här är fråga om försågs med lämpliga avlivningsredskap för att snabbt kunna avliva skadade renar.

Strax efter jul visades i TV en del bilder av vad som försiggår på de bandelar i norra Sverige, där renar ibland uppehåller sig. Det programmet har mycket upprört sinner, ty vad som visades där var inte på något sätt humant utan tydde snarare på att djuren blev utsatta för oerhörda lidanden.

Renarna är inte — som jag strax före detta plenum sade till kommunikationsministern — som andra djur, vilka man kan skrämman undan. Renarna flyr inte vid ljudet från tågvislor och skrämman inte heller bort av tågets hastiga framfart. De stannar i stället på linjen och orsakar svårigheter för lokföraren. Oftast blir de lemlästade och massakrerade.

Nu påpekar kommunikationsministern, att tågpersonalen enligt gällande instruktioner är utrustad med speciellt konstruerade pikhammare. Men av svaret framgår också, att det händer att skadade renar ger sig iväg från olycksplatsen. När man har uppmärksammat, att renar blivit påkörda, slår man larm

Svar på fråga ang. redskap för avlivande av renar som påköres av tåg

till nästa station och därifrån utgår järnvägspersonal med gevär och med uppdrag att avliva de skadade renarna. Det är emellertid mycket sällan denna personal får tag i dessa lemlästade renar. De har redan gett sig av. Med kanske delvis avklippta ben och svårt stympade i övrigt kan de ändå tillryggalägga ganska lång väg under svåra lidanden innan de till sist stupar. Renarna har samma färg som naturen, oavsett om det är vinter eller sommar, varför personalen inte alla gånger kan finna rätt på dem. Det blir en långsam och smärtsam död djuren går till mötes. Det är därför man menar, att tågpersonalen borde ha tillgång till avlivningsredskap med vilka den snabbt kunde göra slut på renarnas lidanden.

Kommunikationsministern erinrar i svaret om att det både i tidningspressen och i TV har framkommit önskemål om att järnvägspersonal, då främst lokpersonal, skulle förses med skjutvapen. Det skulle vara det enda som man ansåg tillförlitligt. Jag vet inte om jag som lekman alls vågar uttala mig om den saken. Men jag vill ifrågasätta om man inte har felbedömt farorna för att passagerare eventuellt skulle kunna skadas genom rikoschetter. Det bästa resultatet skulle man nog ändå uppnå, om lokpersonalen på dessa bandelar — och det är ju ungefär ständigt samma lokpersonal — försågs med skjutvapen, fick tillstånd att skjuta omedelbart då skadade renar påträffades och fick öva sig i skytte av detta slag, så att de var rustade att möta sådana här situationer och snabbt kunde ingripa.

Jag är glad över att man har uppmärksamheten fäst på frågan, och kommunikationsministern meddelade avslutningsvis i svaret att järnvägsstyrelsen i samarbete med vetenskapsmän undersöker olika metoder att skrämma bort djuren. Jag läste i dagens tidningar någonting om att man med gott resultat hade kunnat skrämma bort älgar med karbidbomber. Det skulle vara bra, om

man lyckades att göra detsamma också med renarna. Jag är inte alldeles säker på den saken, men en undersökning kan kanske ge besked.

Jag är emellertid, som jag förut sade, glad över att frågan uppmärksammats. Såväl järnvägsstyrelsen som övriga berörda önskar säkert inte något annat än att kunna avliva de skadade renarna snabbt och smärtfritt.

Jag ber än en gång att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag kanske bör göra ett tillägg till denna diskussion. SJ har under de gångna åren på alla sätt sökt vidtaga ytterligare och skärpta åtgärder mot renpåkörningarna, eftersom dessa har tenderat att öka på grund av den extensiva renskötseln. Man har med olika varningsmedel försökt att få bort renarna från banvallarna. Man har försökt att från tåget skjuta projektiler med svag sprängladdning, vilka sedan har kreverat ovanför, inne i och bakom renhjordarna för att på så sätt få dessa skingrade. Om bara en eller ett par renar ger sig iväg åt sidan, följer de övriga efter på grund av flockinstinkten. På lokomotiven har man också monterat speciella visslingsapparater med ljud, som man trodde skulle kunna skrämma bort renarna, men dessa åtgärder har inte lett till något positivt resultat.

För ungefär 15 år sedan utrustade man järnvägspersonalen med s. k. slaktpistoler, men det visade sig att dessa inte var lämpliga. Senare utförda prov har inte givit annat resultat, därför att man i regel måste vara två för att utföra detta arbete, men föraren är oftast ensam, varför slaktpistolen inte kan användas på det sätt som vore önskvärt. Länsveterinären i Norrbotten har ytttrat sig både över slaktpistolen och den s. k. pikhammaren som nu användes, och även om han gav sitt förord åt

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länsskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

slaktpistolen, förklarade han emellertid att även pikhammaren var godtagbar såsom ett instrument för ändamålet.

Fru Boman nämnde någonting om försök i samarbete med vetenskapsmän. Jag vill ur Samefolket, organ för de svenska samernas riksförbund, citera några rader. Det heter där att den senaste idén i fråga om att hindra renar från att bli överkörda av tåg är en karbidkanon. I tidningen säger man att denna med gott resultat har prövats i Sydsverige för att skrämja bort hjortar från fruktodlingarna. Karbidkanonen kan skjuta 800 skrämskott per timme, och smällen hörs upp till en kilometers avstånd. Även om man kanske inom expertisen är något tveksam om vilken effekt det går att uppnå, har emellertid SJ funnit det angeläget att pröva denna karbidkanon när det gäller att få bort renarna från banvallarna och hindra dem från att bli överkörda.

Jag har, herr talman, velat göra detta tillägg för att framhålla att man från SJ:s sida försöker göra allt vad som står i dess makt för att frågan skall få en positiv och riktig lösning.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag har ingenting att erinra emot vad kommunikationsministern nyss sade, och utöver vad jag tidigare framhöll vill jag säga att det var ganska olyckligt att detta problem återgavs i televisionen, eftersom det upprörde många sinnen, vilka sedan inte har haft tillfälle att följa med i den vidare debatten och där se både vad som har gjorts och vad man har i åtanke att göra för att förhindra detta. Jag sade att det var i någon av dagstidningarna som jag läst om karbidkanonen, men det var nog i samefolkets tidskrift. De försök som gjorts i södra Sverige gällde ju inte renar, vilka ju inte är att jämföra med andra djur. Men skulle man lyckas åstadkomma ett gott resultat med

karbidkanonen även när det gäller renar, vore det bra.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länsskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för min principiella uppfattning om hur studiecirkel i samarbete mellan länsskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna i anknytning till TV-programmet »Våra barns skola» bort åstadkommas, så att misstankar om att visst studieförbund av någon skolstyrelse gynnats framför andra folkbildningsorganisationer icke hade kunnat uppkomma.

Det svenska folkbildningsarbetet i hävdvunnen bemärkelse bedrivs av fria organisationer — fria även gentemot statsmakterna. Kommunerna har en ställning som gör att tanken på att man från regeringshåll skulle ge uttryck för någon mening om hur de skall organisera en upplysningsverksamhet som den här aktuella ter sig främmande. Någon anledning att via länsskolnämnderna centralt styra en sådan verksamhet finns inte. I den mån kommuner och bildningorganisationer anser det lämpligt att samarbeta, förutsätter jag för min del, att de klarar sitt samarbete tillfredsställande utan någon vägledning från min sida. Jag finner således inte anledning att uttala någon uppfattning om hur detta samarbete bör eller hade bort tillgå.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Ritualenligt ber jag få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det lämnade svaret på min fråga om samarbetet mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och de fria bildnings- och studieförbunden. Jag tackar framför allt för den snabbhet, varmed svaret exekverats. Saken är ju högaktuell just nu. I måndags, den 4 februari, samlades deltagarna i de ifrågavarande studiecirklarna första gången, och måndagen den 11 februari kommer första TV-programmet.

I övrigt är jag helt otillfredsställd med svaret. Även om herr statsrådet icke kan eller vill ge uttryck åt någon uppfattning om hur ett förutsättningslöst samarbete mellan kommunerna, d. v. s. i detta fallet skolstyrelserna, och bildningsorganisationerna bör kunna arrangeras, så torde under alla förhållanden länskolnämnderna icke vara att räkna till kommunerna, och jag har frågat även om dem — utan resultat. Vad jag vill veta är, om herr statsrådet finner det vara i överensstämmelse med demokratisk ordning att ett av studieförbunden gynnas på de andras bekostnad.

Då enligt min mening herr statsrådet kringgått frågan och de förhållanden, om vilka han torde vara lika medveten som jag, tvingas jag ta kammarens uppmärksamhet i anspråk med en redogörelse för det sakförhållande som uppkallat mig till denna enkla fråga. Jag beklagar, att jag måste bli något utförlig.

Sakförhållandet är i stort följande. Sedan planerna för den nya folkbildningsserien i TV, den andra i ordningen och betitlad »Våra barns skola», avancerat så långt, att uppläggningsen i stort sett blivit klar, utsände Sveriges radio/TV i slutet av oktober 1962 ett meddelande till samtliga studieförbund, att man ville lämna dem all tillgänglig

information, så att distrikts- och lokalavdelningar hunne varskos och nödiga förberedelser verkställas. Avsikten var alltså att studieförbunden skulle få i gång studiecirklar av föräldrar och andra intresserade i anslutning till TV-programmen och en för ändamålet planerad kursbok. Flera studieförbund igångsatte omedelbart förberedelser för de kommande studiecirklarna kring »Våra barns skola». Att såsom skett tala om ett hastigt påkommet yrvaket intresse hos andra studieförbund, t. ex. Studieförbundet Medborgarskolan, sedan ABF:s försök att skaffa sig monopolställning avslöjats, är helt felaktigt. Vad det här rör sig om är skillnader i tilltagsenhet hos studieorganisationerna och brist på objektivitet hos vissa skolmyndigheter.

Ungefär samtidigt tillställde — vilket är av betydelse för det fortsatta sammanhanget — skolöverstyrelsen den 6 november 1962 länskolnämnderna en skrivelse angående »Samarbete med Målsmännens riksförbund och bildningsförbunden för föräldrainsformation rörande grundskolan» (finns i Aktuellt från skolöverstyrelsen 47/1962). Vad som där säges om ett allsidigt samarbete med studieförbunden är verkligen relevant för den fråga jag ställt till ecklesiastikministern. Jag citerar:

»Det är angeläget, att informationen om grundskolan även riktas till och når föräldrarna. Det torde vara fördelaktigt, att föräldraföreningarna engageras i verksamheten. Målsmännens riksförbund planerar att bl. a. genom anordnande av diskussionsgrupper och studiecirklar bidra till informationen. Emellertid föreligger behov av information för dem som skall leda denna studieverksamhet. För att fylla detta behov torde det vara lämpligt att länsvis anordna konferenser för representanter för föräldraföreningar, företrädesvis för huvudklassombud och andra som skall organisera den planerade upplys-

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

ningsverksamheten inom föräldraför-
eningarna.

Överstyrelsen rekommenderar, att länskolnämnderna för nämnda informationsverksamhet inleder samarbete med Målsmännens riksförbund samt med länets bildningsförbund eller studieförbund.» Observera pluralisformen!

TV-serien »Våra barns skola» och studiecirkelarna i anslutning till den är otvivelaktigt en form av den informationsverksamhet, som skolöverstyrelsen i skrivelsen till länskolnämnderna rekommenderar skola äga rum i samarbete med bildnings- och studieförbunden. Det kan därför icke betecknas som korrekt utan i hög grad partiskt, för att inte säga odemokratiskt, när en länskolnämnd, visserligen animerad av det i detta sammanhang något oblygt företagsamma ABF, anordnar en konferens om grundskolan och de planerade studiecirkelarna med deltagande av representanter för skolöverstyrelsen, länskolnämnden, Sveriges radio och — ABF. Övriga studieförbund — vi har ju ett dussintal med anknytning till olika folkgrupper — hålles utanför med den formella motiveringen att ABF var först på plan. Även om ABF till äventyrs — som Stockholms-Tidningen älskvärt uttrycker det i en ledare den 3 februari 1963 — »är ändå halva folket», så kan den andra halvan ha anspråk på att få sin service av andra, av denna halva mera uppskattade studieförbund. Detta bör en länskolnämnd begripa. Det gagnar ju också saken bäst, om så många studieförbund som möjligt av länskolnämnderna inkopplas på informationen om grundskolan.

Jag har i min hand en skrivelse som har utgått från länskolnämnden i Stockholms län till skolstyrelserna i länet. Den är ganska karakteristisk. I skrivelsen, som är daterad den 28 november 1962, meddelas att länskolnämnden i Stockholms län i samarbete

med Sveriges radio och ABF i Stockholms län anordnar en konferens i Stockholm tisdagen den 4 december 1962 angående grundskolan. Skolstyrelserna inbjudes att delta i konferensen. I skrivelsen heter det, att det förutsättes att åtminstone skolstyrelsens ordförande och skolchefen i varje kommun eller ersättare för dem deltar. Det meddelas vidare att kursavgiften, som är 15 kronor och inkluderar en lunch, skall inbetalas på ABF:s i Stockholms län postgirokonto.

Skrivelsen talar för sig själv. Hur stämmer den med rekommendationen i skolöverstyrelsens skrivelse till länskolnämnderna? Här har vi en förtäckt order till länets skolstyrelseordförande och skolchefer — »det förutsättes» — att infinna sig till konferens med ABF, som dessutom tjänstgör som länskolnämndens ekonomibyrå i detta fall. Statsrådet sade i sitt svar något om att det inte finns anledning att via länskolnämnderna styra samarbetet mellan bildningsorganisationerna och skolstyrelserna, men detta förefaller vara en form av styrning. Vad anser statsrådet om en dylik ensidig konferens? Följdverkningarna blev att en rad skolstyrelser i länet trampade på i länskolnämndens fotspår, när ABF fullföljde sin linje att tränga sig fram som ett monopolföretag med ensamrätt. Jag har här i min hand en typisk ABF-folder, från Sundbyberg, där det heter: »Skolstyrelsen och ABF inbjuder till föräldrainformation etc.» Foldern har distribuerats via klasslärarna till samtliga barn, och deras föräldrar och på anmälningstalongen meddelas, att förfrågningar om »Våra barns skola» kan göras hos ABF, skolchefen eller rektor (parallelliserade). Övriga studieförbund är helt bortspelade. Att sedan någon skolstyrelse, som t. ex. i Täby, slagit till reträtt under hänvisning till att den bristfälliga handläggningen berott på »ett expeditionellt missöde»,

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan läns skolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

förändrar ingenting i helhetsbilden. Misstankar om att ett visst studieförbund obehörigen gynnats har uppkommit, föräldrar och tidningar har slagit larm, till skada för den viktiga saken.

Det skall villigt erkännas — och det är det som är det uppmanande i denna trista affär — att det finns skolstyrelser som handlat korrekt och i den anda, som utmärker skolöverstyrelsens skrivelse till läns skolnämnderna rörande samarbetet med bildningsförbunden (så t. ex. i Göteborg). Till och med i Stockholms län finns en skolstyrelse med demokratisk Fingerspitzengefühl — Lidingö. Så här heter det i foldern från denna föregångsstad: »Skolstyrelsen, studieförbunden och föräldraföreningarna inbjuder till etc», och varje studieförbund — den principen kan ju diskuteras — har fått sig »sin» skola anförtrödd. Anslutningen till studiecirklarna har i Lidingö också blivit utomordentlig, och inget gnissel har uppstått.

Ett studieförbund — ABF — får inte gynnas av socialdemokraterna inom skolväsendet på ett sätt, som måste väcka indignation hos allmänheten och oro hos studieorganisationer — TBV, Medborgarskolan, Liberala studieförbundet för att nämna några — utan anknytning till regeringspartiet. Det är inte så många månader sedan uppmärksamheten riktades på vissa förhållanden i Borlänge, där ABF ensamt koplades in på undervisningen i kommunalkunskap i grundskolan. Så får det inte vara i en demokrati med rena spelregler.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det finns ett fall, där myndigheterna — i detta fall även regeringen — har anledning att blanda sig i vad som sker ute i kommunerna och i samarbetet mellan kommuner och fria organisationer, och det är när man

kan misstänka — redan en misstanke är tillräcklig — att det föreligger missbruk av statsbidrag. Då kommer riksdagen in i bilden. Men i detta fall är det inte fråga om någonting sådant. Jag vill återföra det hela till normala proportioner. Herr Nordstrandh talar här som om det hade begåtts brott ute i bildningsvärlden, därför att ABF på några ställen varit ensamt på scenen. Vad det här är fråga om är hur föräldrar skall få ut det mesta möjliga av en TV-kurs. Det är alltihopa!

Det finns, herr Nordstrandh, ett ord som är litet svåröversatt, nämligen ordet *beskäftighet*. Det används inte så ofta numera, men någon gång bör det kanske ändå användas. Om jag eller något annat statsråd ständigt i riksdagen skulle uttala sin mening om vad som sker ute i kommunerna, undrar jag huruvida man inte allt oftare skulle få anledning att använda just det uttrycket. Jag vet inte om herr Nordstrandh är eller har varit kommunalman i Göteborg. Men man skulle kunna tänka sig en situation, där någon person ville veta min uppfattning om göteborgska kommunalmäns sätt att handlägga en upplysningskampanj, riktad till medborgarna i staden, i detta fall föräldrarna. Jag tror nog att herr Nordstrandh då skulle anse, att på den galejan har regeringen inte att göra.

Rent allmänt vill jag säga, att jag är förvånad över herr Nordstrandhs indignation över att ett enda av studieförbunden någon gång uppträder ensamt i en stor central fråga. Jag har många gånger under årens lopp när det gällt, kalla det propaganda för skolreformen, talat på möten och kongresser anordnade av ABF men även av andra bildningsorganisationer. Ja, herr Nordstrandh, jag har otaliga gånger talat på konferenser anordnade av ABF och ett socialdemokratiskt partidistrikt eller t. o. m. en socialdemokratisk arbetarkommun. Men jag har inte tagit

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

statsbidrag, det har alltså inte kostat skattebetalarna någonting. Jag har aldrig träffat på någon som ansett detta vara oriktigt. Jag har talat inför TBV, och jag tror att jag fått inbjudningar att tala på Medborgarskolan och någon gång även gjort det.

Herr Nordstrandh säger att graden av tilltagsenhet varierar hos de olika studieförbunden. Ja, det kanske är så enkelt, att ABF i Stockholms län varit ovanligt framåt, men det är väl inte min sak att stå här i kammaren och mästra dem för det och tala om hur det rätteligen borde ha gått till.

Till slut vill jag fästa herr Nordstrandhs uppmärksamhet på en formulering som han själv använde, nämligen att skolöverstyrelsen rekommenderar länskolnämnden. Trots att länskolnämnderna är statliga, vågar skolöverstyrelsen inte gå längre än till att ge dem rekommendationer, och länskolnämnderna, herr Nordstrandh, kan i sådana här frågor över huvud taget inte göra någonting gentemot kommunerna, vare sig »rekommendera» eller »försätta», än mindre ge några order. Här är det fråga om en serviceverksamhet och ingenting annat. I den mån man vill utnyttja den, står det både kommun och föräldrar fritt.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Brott och brott — inte har jag påstått att något brott har begåtts. Men jag vill anknyta till herr Edenmans lilla tillrättavisning av mig, då han sade att det hela skulle återföras till normala proportioner. Det jag vill är just att bildningsarbetet på denna punkt skall få normala proportioner mellan studieförbunden.

Statsrådet Edenman använde ordet beskäftighet — det tycker jag är ett utmärkt ord. Själv använde jag ordet tilltagsenhet, men jag kan lika gärna sätta in ordet beskäftighet i stället —

om vi nu skall ägna oss åt exeges — det passar utmärkt.

Det tjänar ingenting till att fortsätta denna diskussion, ecklesiastikministern och jag ser inte på samma sätt på saken. Men innan jag slutar vill jag säga att givetvis kan ABF eller vilket annat studieförbund som helst i ett sammanhang som det frågan nu gäller göra vilka framställningar som helst till länskolnämnder och skolstyrelser. Initiativet är givetvis fritt, det har jag aldrig ifrågasatt, utan det är helt självklart. Men — och det är ett viktigt men — de berörda myndigheterna, i all synnerhet statliga myndigheter som länskolnämnderna, har enligt mitt förmenande inte frihet att handla hur som helst. De skall se till skolans bästa, och detta bästa är i förevarande fall otvivelaktigt att informationen om den nya skolan läggs upp på så bred bas som möjligt, d. v. s. i samverkan med alla i kommunen representerade intresserade studieförbund — och intresserat kan förvisso ett studieförbund vara, även ett litet studieförbund, utan att våga påkalla myndigheternas medverkan. Jag förmenar att studieintresse inte alltid är förknippat med politisk företagsamhet eller politiska referenser.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Eftersom vi har gott om tid vill jag till herr Nordstrandh ställa en fråga som är rent principiell. Om oegentligheter har begåtts, kan varje enskild medborgare göra anmälan här om, men ett statsrådssvar i riksdagen i en fråga som denna — vad skulle det egentligen innebära, herr Nordstrandh? Jo, det skulle innebära att man från visst håll skulle kunna utnyttja departementschefens svar i riksdagen för att mästra i detta fall kommuner eller fria organisationer. Det är det, herr Nordstrandh, jag inte har velat medverka

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

till. Vill man ha rättelse, där någonting oriktigt uppenbart har begåtts, då finns det former för det. Är man där- emot rent partipolitiskt missnöjd, får man göra upp det på det kommunala planet. Det har varit en fri debatt om detta. Det har skrivits ganska mycket om det. Jag föreställer mig att det har varit ganska mycket ståhej ute i kommunerna. Men, herr Nordstrandh, det kan väl ändå inte vara min sak att tala om hur jag som person, om jag varit ledamot av en skolstyrelse, ansett att det skulle ha lagts upp. Jag upprepar: Regeringen eller departementschefen har ingen som helst möjlighet att ge anvisningar när det gäller kommunernas relationer till ifrågavarande fria organisationer.

Jag ställer alltså frågan rent principiellt: Anser herr Nordstrandh verkligen att departementscheferna titt och tätt på enkla frågor i kammaren skall uttala sin mening? Självfallet kan vi diskutera förevarande fråga, vi kan diskutera allt här i kammaren, det är inte det jag menar.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Helén begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Debatten har ju tagit en sådan principiell vändning och inläggen blivit så pass utförliga, att de arbetsregler som gäller för enkla frågor redan har satts ur spel. Jag är därför tacksam att få anföra några ord här.

Skälet till att jag begärde ordet var att statsrådet Edenman här påpekade möjligheten för frågeställaren och andra att i annan ordning få prövat frågan om ett övertramp har gjorts eller inte. Jag förmodar att statsrådet därmed av-

såg en JO-anmälan. Jag skulle vilja säga att även om vissa skäl väl kunde tala för en sådan undersökning, skulle jag livligt beklaga om starten av informationsverksamheten kring grundskolan fick en sådan karaktär. Vi har efter mer än 20 års utredningsarbete och debatter kommit fram till en så gott som fullständig enighet om den nya skolan. Vi vet att avgörande för hela skolreformens lyckliga genomförande är bl. a. att ett praktiskt och effektivt samarbete kan upprättas mellan hemmen och skolan. I det läget skulle det vara utomordentligt olyckligt om brisfälligheter i handlaget och andra klandervärda omständigheter i starten av informationsverksamheten skulle få den konsekvensen att man företog en rent legal prövning av vad som har skett och inte har skett.

Jag kan inte hjälpa att jag fått intrycket att statsrådet i dag inte har varit hjälpsam när det gäller att skapa en god atmosfär kring det fortsatta arbetet. Vi skall naturligtvis som enskilda riksdagsmän vara tacksamma över att statsråden inte i onödan uttrycker meningar om än det ena och än det andra — för att nu karikera en sådan hållning på samma sätt som herr statsrådet gjorde. Men nog är det väl så, att ecklesiastikministern har ett direkt ämbetsansvar för vissa av länskolnämndernas åtgöranden, nämligen de som direkt görs på uppmaning av den högsta skolmyndigheten och såsom en följd av ett i våras fattat riksdagsbeslut. Jag tror att det är alldeles nödvändigt för ecklesiastikministern att ha en personlig mening i en fråga av den typ, som herr Nordstrandh exemplifierade med den skrivelse som hade utgått från länskolnämnden. I den frågan lika litet som när det gäller huruvida en bildningsorganisation tillskansat sig en orättmätigt gynnad ställning i fråga om utnyttjande av statsbidrag, har ecklesiastikministern ingen möjlighet att undgå att på

Svar på fråga ang. visst samarbete mellan länsskolnämnderna, skolstyrelserna och folkbildningsorganisationerna

ämbetets vägnar hysa en mening. Jag tror därför att det hade varit lyckligt, herr talman — jag gör detta uttalande trots att det alltid känns besvärande att blanda sig i en diskussion mellan två andra personer — om statsrådet här hade visat en annan inställning och rensat upp luften genom att säga att här begåtts en del handlingar, som jag personligen beklagar, men jag tycker att vi i fortsättningen skall vara överens om att denna bildnings- och upplysningsverksamhet skall bedrivas under så objektiva och gynnsamma omständigheter som möjligt. Herr statsrådet är säkert medveten om att de sakliga och psykologiska faktorer som betingat reaktionerna i Stockholms län ingalunda är av den art att de kan gagna den fortsatta upplysningsverksamheten kring grundskolan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag är mycket angelägen att betona att min enkla fråga icke har ställts för att jag på något sätt skall komma åt den nya skolan, utan den har ställts helt enkelt därför att jag, liksom herr Helén, har menat att det är utomordentligt viktigt att så breda lager av vårt folk som möjligt redan från början är med om dess start. Vägen till en sådan bred anknytning går enligt mitt förmenande över så många studieförbund som möjligt, ty vart och ett av dem har olika anknytningar, en del av dem till religiösa organisationer och inte bara till politiska, såsom ABF, Medborgarskolan och Liberala studieförbundet.

Någon anmälan till JO eller annan instans har inte ett ögonblick föresvävat mig. Jag har inte påstått att det har begåtts några oegentligheter — herr statsrådet använder det ordet, men det tycker jag är litet för starkt. Jag anser att det som hänt är oriktigt. Det borde ha gått till på ett annat sätt. Men att där-

för använda det starka ordet oegentligheter är mig fullständigt främmande.

Jag ställde en principiell fråga till herr statsrådet, och statsrådet har ställt en principiell fråga till mig, som jag med glädje besvarar. Herr statsrådet får naturligtvis själv avgöra när han vill ge ett utförligt svar på en fråga och deklarerar sin ståndpunkt. Anser han att det föreligger risk för att han, när han deklarerar en ståndpunkt, mästrar kommunerna, ja, då må han låta bli att svara — vilket han här har gjort. Jag har ingenting att tillägga om den saken. Jag har genom min långa framställning bara velat motivera orsaken till att jag har ställt frågan — alltså själva sakförhållandet. Det är dock en aning märkligt, herr statsråd, att Ni bara talar om kommunerna och bildningsförbunden. T. o. m. svaret till mig har rubricerats: »Svar på enkel fråga av herr Nordstrandh angående visst samarbete mellan kommunerna och folkbildningsorganisationerna.» Men jag har inte frågat bara om det. Jag har t. ex. frågat även beträffande länsskolnämnderna, som är statliga inrättningar och över vilka herr statsrådet väl ändå har om inte översyn så dock en viss insyn — eller åtminstone kan skaffa sig sådan. Vi bör väl återföra diskussionen till hela komplexet och inte bara bita oss fast vid någon kommunal styrelse som man inte — lyckligtvis — får röra eller mästra.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill beröra en synpunkt som herr Helén framförde. Jag vet att vi har samma grundinställning på en punkt, nämligen att vi vill ha en god start för den nya skolan och dess framväxande i landet. Det är verkligen, herr Helén, utgångspunkten för mitt ställningstagande i dag när jag inte velat, för att citera herr Nordstrandh, »mästra» kommunerna. Jag skulle be-

Interpellation ang. skolmåltidernas utformning

klaga, om starten för den nya skolan skulle bli olycklig. Jag har liksom herr Helén en mycket lång erfarenhet av att det ute i bygderna finns så många människor som med stor entusiasm vill verka för och medverka till den nya skolans start, att jag, herr Helén, är mycket rädd för att mästra dessa krafter. De finns inom folkrörelserna, inte minst inom ABF, och säkerligen även inom andra organisationer. Jag har därför bedömt läget på det sättet att jag ansett att ett departementschefsinhopp i en sådan här debatt skulle kunna i sämsta fall verka i den riktningen, att det skulle ta bort litet av den entusiasm som ändå finns bland organisationernas medlemmar.

Jag vill också erinra om att där man ute i kommunerna ansett att man skulle göra en reträtt, som herr Nordstrandh säger, så har man gjort upp det på det lokala planet. Ingen kan hindra någon annan organisation att göra detsamma.

Det är alltså, herr talman, för mig en väsentlig ståndpunkt detta, att jag inte vill gå ut och mästra och tala om hur man skall genomföra skolreformen. Jag vet att herr Helén och jag på många punkter skulle kunna exemplifiera just hur mycket det spontana och frivilliga propagandaarbetet har betytt i detta sammanhang.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av att herr Edenman citerade mig säga, att det inte var jag utan herr statsrådet som först använde ordet »mästra», vilket jag ber att få antecknat till protokollet. Jag skulle själv aldrig kunna börja använda ett sådant ord.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 27, angående godkännande av 1962 års internationella kaffeavtal; och

till statsutskottet propositionen nr 28, med förslag till vissa kreditgarantier åt svensk varvsindustri, m. m.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 692.

§ 6

Föredrogs den av herr *Fälldin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den statliga isbrytarverksamheten vid norrlandskusten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Interpellation ang. skolmåltidernas utformning

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Enligt av kungl. skolöverstyrelsen i samråd med kungl. medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan utfärdade anvisningar för kosthållet vid skolmåltiderna bör skolmåltiderna vara sådana att de på ett från olika synpunkter, främst från näringssynpunkt, lämpligt sätt kompletterar den mat, som eleverna får i sina hem, att de passar barns och ungdoms smak, att de är lättlagade och kan beredas utan alltför dyrbar inredning och utrustning av lokalen, att de — samtidigt som de fyller dessa krav — även är billiga.

Skolmåltiden bör enligt anvisningarna inte endast ge eleverna en tillräcklig kvantitet nyttig mat utan även vara ett led i skolans uppfostran av eleverna. De bör få goda kostvanor och lära

Interpellation ang. skolmåltidernas utformning

sig gott bordsskick. De bör slutligen också känna trevnad vid skolmåltiderna.

Beträffande skolmåltidernas sammansättning ges utförliga anvisningar, och bl. a. framhålls att grönsaker och frukt bör förekomma i någon form helst varje dag. Det sägs också, att det är viktigt, att kosten är så beskaffad, att den inte befordrar utan om möjligt motverkar uppkomsten av tandsjukdomar, särskilt tandröta.

Skolmåltidsverksamheten är onekligen en värdefull tillgång för skolans elever och för deras föräldrar, men det är angeläget att den utformas på ett sådant sätt att den fyller de krav, som de nämnda anvisningarna ställer.

Det är t. ex. viktigt »att starkt sockerhaltiga livsmedel undvikas», så att eleverna ej vänjes vid söta maträtter. Särskilt angeläget måste det vara, att kosten är så långt möjligt fullvärdig och att den ej är för lättuggad.

Kostsammansättning som ger största möjliga kariesprofylax bör eftersträvas.

I de anvisningar, som tidigare åberopats, kan man också läsa följande: »Önskvärt är att eleverna har tillfälle att skölja sig i munnen eller dricka vatten efter måltiden.» Då munhygienien måste anses vara av stor betydelse även när det gäller att förebygga tandsjukdomar bör ovannämnda önskemål i större utsträckning än vad som sker leda till positiva åtgärder. Det bör läggas stor vikt vid möjligheterna att hjälpa eleverna till goda vanor på detta område. Men även betydelsen av goda kostvanor och ett gott bordsskick bör ägnas all möjlig uppmärksamhet.

Under hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. Överväger statsrådet att bereda kungl. skolöverstyrelsen ökade möjligheter att verka för att de för kosthållet vid skolmåltiderna utfärdade anvisningarna följes?

2. Vilka ytterligare åtgärder anser statsrådet behöver vidtagas för att skolmåltiderna skall få en utformning som ger fullvärdig kost och goda kostvanor och som stimulerar eleverna till en god munhygien?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial nr 1, i anledning av att motionerna I: 189 och II: 113 om allmän flaggning å valdag hänvisats till konstitutionsutskottet;

bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

bankoutslottets utlåtande nr 3, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning,

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, såvitt propositionen avser jordbruksärenden,

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.

§ 9

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 693, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, m. m., samt

nr 694, av herr *Ohlin m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.50.

In fidem
Sune K. Johansson